ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1867 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1868.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΝΕΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.
(ὁδὸς Πειραιῶς.)
1868.

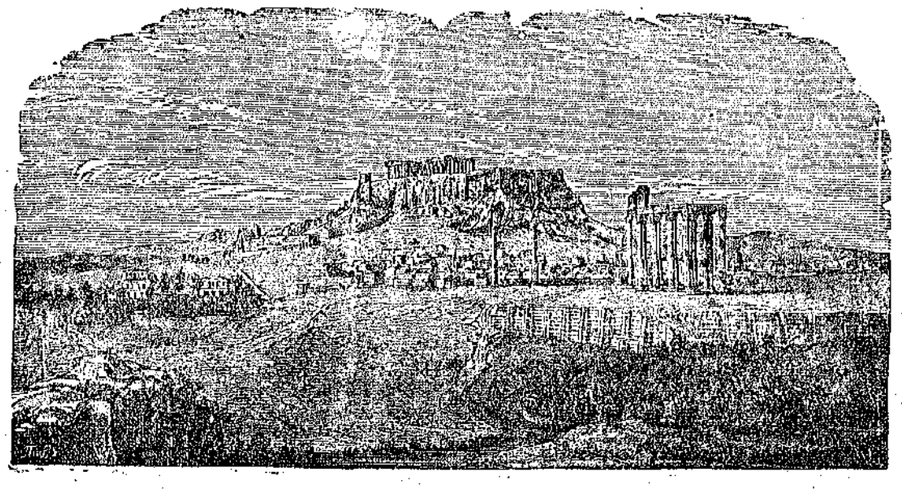

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1867. ΤΟΜΟΣ ΙΙΙ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 424.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1821

ΥΠΟ

ΠΑΥΛΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀείποτε προνοοῦσα, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, περὶ παντὸς πράγματος συντελοῦντος εἰς κοινὴν τοῦ Γένους ὠφέλειαν, ἐφρόντισε, πατριαρχεύοντος τοῦ ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε', καὶ περὶ ἀνεδρύσεως τοῦ ἀπὸ τῆς πατριαρχείας τοῦ κλεινοῦ Σαμουὴλ ἀργοῦντος καὶ ἠμελημένου τυπογραφείου. Ὅθεν σκέψεως γενομένης περὶ τούτου συνοδικῶς, τῇ βουλῇ καὶ συμπράξει τῶν τοῦ γένους προὐχόντων, ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις τυπογραφίας ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς περιβόλοις πρὸς ἐκτύπωσιν πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν βιβλίων, καὶ ἐκείνων ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ὅσα ἀξιόλογα καὶ κοινωφελῆ καὶ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκμάθησιν καὶ διαμόρφωσιν τῶν ἠθῶν ἤθελον κριθῆ (α).

(α) Βλ. τὴν πρὸς τὸν μητροπολίτην Σμύρνης Ἀνθίμον ἐγκύκλιον τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου εἰς Τὰ κατὰ τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε', τόμ. Β'. σελ. 495.

Προβλέπων δὲ ὁ ἀοίδιμος Γρηγόριος δυσκολίαν παρὰ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ἐξέθηκεν αὐτῇ τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην ὑπάρξεως ἑλληνικοῦ τυπογραφείου ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπως ἐν αὐτῷ ἐκτυπῶνται τὰ θρησκευτικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα τέως ἐν Εὐρώπῃ ἐκδιδόμενα ὑπέκειντο εἰς νοθείαν, ἥτις πολλὰς ἤθελε προξενήσει ταραχὰς καὶ σκάνδαλα μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Καὶ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐπινεύσασα εἰς τὴν δικαίαν αἴτησιν τοῦ πατριάρχου ἐξέδοτο διάταγμα, δι' οὗ χορηγοῦσα τὴν αἰτηθεῖσαν ἄδειαν ἐκέλευε συγχρόνως καὶ τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐκ τοῦ κατὰ καιρὸν οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τοῦ μεγάλου διερμηνέως, ἑνὸς τῶν ἀρχιερέων καὶ ἑνὸς τῶν προκριτοτέρων πολιτῶν, ὅπως ἐφορεύῃ τὴν τυπογραφίαν καὶ ἐξετάζῃ μὴ τὰ ἐν αὐτῇ ἐκτυπούμενα βιβλία περιέχωσί τι κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, ἢ ἀντιβαῖνον εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ὅθεν δυνάμει τοῦ ῥηθέντος σουλτανικοῦ ὁρισμοῦ, συνεστήθη ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἐκ νέου ἡ τυπογραφία ἐν ἔτει 1798, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰατροῦ Βασιλείου, ἐπονομασθεῖσα *Τυπογραφεῖον τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως*, ὅπερ καταλογιστέον ὡς ἕβδομον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱδρυθέντων.

Ἤρξαντο δὲ, ἅμα συστάντος, προβαίνουσαι μετὰ

ταχύτητος αἱ ἐργασίαι, καὶ τὸ πρῶτον προϊὸν, ὅπερ ἀπελύθη ἐκ τῶν πιεστηρίων αὐτῆς κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, εἶναι τὸ ἑξῆς·

«Χριστιανικὴ ἀπολογία συντεθεῖσα μὲν ὑπό τι»νος Φιλαδέλφου χριστιανοῦ πρὸς ὠφέλειαν τῶν εὐ»σεβῶν, ἀξιώσει τοῦ παναγιωτάτου καὶ θειοτάτου »πατριάρχου κυρίου Γρηγορίου, ἐπιθεωρηθεῖσα δὲ »καὶ πολλαχοῦ ὡς οἷόν τε ἐπιδιορθωθεῖσα παρά τι»νος εὐσεβοῦς φιλοσόφου. Ἤδη δὲ τυπωθεῖσα ἀνα»λώμασιν ἀνδρὸς ζηλωτοῦ καὶ θεοσεβοῦς. Ἐν τῷ »τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπο»γραφείῳ· ἔτει ᾳψῃή.» Εἰς 8ον μικρὸν, ἐκ σελ. 96.

Καθὰ λέγεται ἐν τῇ πρὸς τὸν μητροπολίτην Σμύρνης Ἄνθιμον πατριαρχικῇ ἐγκυκλίῳ, ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ ἔμελλε νὰ ἐξετάζῃ οὐ μόνον τὰ ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ τυπούμενα βιβλία, ἅτινα ἄνευ τῆς ἀδείας αὐτῆς οὔτε νὰ τυπωθῶσιν οὔτε εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα νὰ πωληθῶσιν ἐπετρέπετο, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἔξωθεν ἤθελον εἰσαχθῆ εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος· καὶ τότε μόνον ἐτύγχανον ἐλεύθερα πρὸς πώλησιν ὅτε ἐτίθετο ἡ τῆς ἐπιτροπῆς σφραγὶς, ἥτις ἔπρεπε νὰ σύγκειται ἐκ διαφόρων τμημάτων, ὅπως ἕκαστον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διατηρῇ ἓν μέρος. Ἀλλ' ὡς φαίνεται ὁ ὅρος οὗτος δὲν ἐφηρμόσθη, διότι οὐδέποτε εἴδομεν βιβλίον ἐσφραγισμένον ὑπὸ τῆς λογοκριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Εἰς τὰ ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ μέχρι τοῦ ἔτους 1807 τυπωθέντα βιβλία εὕρηται σχεδὸν πάντοτε, εἴτε ἐν τῷ προμετωπίῳ, εἴτ' ἔν τινι τῶν πρώτων σελίδων σφραγὶς τετράγωνος, ἔχουσα ἐν τῷ μέσῳ τὸν δικέφαλον ἀετὸν μετὰ τοῦ ἔτους τῆς συστάσεως τοῦ τυπογραφείου (1798) καὶ πέριξ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ· ἀλλ' ἡ σφραγὶς αὕτη, στοιχειοθετημένη οὖσα μετὰ τῶν λοιπῶν χαρακτήρων, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ εἰμὴ ὡς ἔμβλημα τῆς τυπογραφίας. Μετὰ τὸ ἔτος ὅμως 1807 δὲν φαίνεται πλέον ἐν τοῖς βιβλίοις τὸ ῥηθὲν ἔμβλημα· ἀλλὰ μετά τινα χρόνον (1815) ἐν τοῖς προμετωπίοις τοῦ κατωτέρου ὑπ' ἀριθ. 5. τασσομένου βιβλίου, τῆς ἐν ἔτει 1816 τυπωθείσης γραμματικῆς τοῦ Γ. Αἰνιᾶνος *Νέας Ἀριάδνης* καὶ ἐν ἑτέροις, τίθεται καὶ πάλιν ὡς ἔμβλημα ἑτέρα σφραγὶς σχήματος ὠοειδοῦς μετὰ κλάδων δάφνης καὶ φοίνικος ἔξωθεν, ἔχουσα δ' ὡσαύτως ἐν μέσῳ τὸν δικέφαλον ἀετὸν, κάτωθι δὲ τὰ ἀρκτικὰ στοιχεῖα Α. Κ. συμπεπλεγμένα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν, ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ.

Ἡ διὰ τὴν τύπωσιν ἄδεια τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, πλὴν δύο ἢ τριῶν ἐξαιρέσεων, εὕρηται πάντοτε μέχρι τοῦ 1807 ἐν τῇ ἀρχῇ ἑκάστου βιβλίου· μίαν δὲ τῶν τοιούτων παραθέτομεν ἐνταῦθα χάριν περιεργείας.

«Ἡμεῖς οἱ κατὰ τὸν ὑψηλὸν προσκυνητὸν δρι»σμὸν ἀποκατασταθέντες Συνοδικῶς προστάται τῆς »ἐν τῷ Πατριαρχείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυ»πογραφίας, δηλοποιοῦμεν ὅτι τὸ παρὸν βιβλίον, »μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ, *Ἐφημερινὴ* ἐπι»γραφόμενον *τοῦ ναυκλήρου εἰς τὸ πέλαγος πρᾶ»ξις*, ἐνεφανίσθη ἡμῖν παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου ἄρ»χοντος Ἰατροῦ Βασιλείου, τοῦ καὶ ἐφόρου τῆς τυ»πογραφίας ταύτης, καὶ ὡς μὴ περιέχον τι ἐναν»τίον τῇ ἁγίᾳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτικῇ »διοικήσει, ἐκρίθη ἄξιον ἐκδόσεως καὶ ἐλευθέρας »πωλήσεως ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἅ τε δὴ ἐσφραγι»σμένον πρὸς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν, αῳθ'. Δεκεμ»βρίου λ'.

»Καλλίνικος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταν»τινουπόλεως, νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πα»τριάρχης.

»Σκαρλάτος Καλλιμάχης, μέγας Διερμηνεὺς τῆς »Ὑψηλῆς Πόρτας.

»Ὁ Ἐφέσου Μακάριος. Ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ.

»Ὁ μέγας Λογοθέτης Ἀλέξανδρος Μάνος.

»Ὁ μέγας Σκευοφύλαξ Κωνσταντῖνος Νέγρης.»

Ἵς ἐξ ὅλων τῶν ἀδειῶν ἐξάγεται, τὰ πρὸς τύπωσιν συγγράμματα ὑπεβάλλοντο πάντοτε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν παρὰ τοῦ Ἰατροῦ Βασιλείου, τοῦ διευθύνοντος ἐφόρου τὸ τυπογραφεῖον. Ἐκ δὲ τῆς πρὸς ἔκδοσιν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης Χριστιανικῆς Ἀπολογίας ἀδείας πλανηθεὶς ὁ Κ. Βρετὸς (Τόμ. Α'. σελ. 130) ἐξέλαβεν ὡς συγγραφέα ἢ ἐκδότην τὸν Ἰατρὸν Βασίλειον.

Ἀγνοοῦμεν μέχρι τίνος ἔτους διευθύνετο τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ὑπὸ τοῦ Ἰατροῦ Βασιλείου· βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι μέχρι τοῦ 1815 ἐφρόντιζε περὶ αὐτοῦ τὸ Πατριαρχεῖον· ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου ἀνέλαβον ἑταιρικῶς δι' ἴδιον λογαριασμὸν τὴν διαχείρισιν ὁ Ἀλέξανδρος Ἀργυράμος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Κορέσιος· διὸ βλέπομεν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ νέον ἔμβλημα τοῦ τυπογραφείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντὶ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς *Πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον* φέρεται *Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν τοῖς Πατριαρχείοις* καὶ τὰ ἀρκτικὰ γράμματα Α. Κ. συμπεπλεγμένα, καὶ αἰνιττόμενα ἢ τὰ ὀνόματα τῶν δύο συνεταίρων *Ἀλέξανδρος* καὶ *Κωνσταντῖνος*, ἢ τὰ ἐπώνυμα αὐτῶν *Ἀργυράμος* καὶ *Κορέσιος*. Οἱ δύο οὗτοι συνεταῖροι, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος κατέβαλε τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν καὶ εὐφυΐαν, ὁ δὲ δεύτερος τὰ χρηματικὰ κεφάλαια, εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου ἐπὶ πενταετίαν καὶ ἐξετύπωσαν οὐκ ὀλίγα βιβλία, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Α' Τόμον τοῦ μεγάλου λεξικοῦ τῆς Κιβωτοῦ, καὶ τὸν Α' Τόμον τοῦ Ψαλτῆρος.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1820 ὁ Κορέσιος, μὴ

ἀπολαμβάνων ἴσως ἄφθονα κέρδη ἀναλόγως πρὸς τὰ καταβληθέντα ὑπ' αὐτοῦ κεφάλαια, ἐζητήσατο τὴν διάλυσιν τῆς ἑταιρίας, ὁ δὲ Ἀργυράμος προελόμενος μὲν τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν, μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ διατηρήσῃ ἐξ ἰδίων τὴν τυπογραφίαν, παρέστη τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐζητήσατο ἀπ' αὐτῆς τὴν εὕρεσιν συνεταίρου, δυναμένου νὰ καταβάλῃ ἀνάλογον χρηματικὴν ποσότητα διά τε τὸ ὑλικὸν καὶ τὰς ἄλλας τῆς τυπογραφίας ἀνάγκας. Συγκροτηθείσης δὲ γενικῆς συνελεύσεως ἐκ πάντων τῶν ἀρχιερέων, τῶν γερόντων, τοῦ μεγάλου Διερμηνέως καὶ πολλῶν ἐκ τῶν εὐγενῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, διεῤῥυθμίσθησαν τὰ τῆς τυπογραφίας καὶ ἐξελέχθη ἐπιτροπὴ ἐκ τεσσάρων ἀρχιερέων, δύο ἐκ τῶν τῆς ἀρχοντικῆς χορείας, καὶ δύο ἐκ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπως φροντίσῃ διὰ τὰ περαιτέρω.

Οἱ ἐπίτροποι συμφωνήσαντες μετὰ τοῦ Ἀργυράμου, συνῆψαν μετ' αὐτοῦ τὴν ἀ. Μαρτίου 1820 συμβόλαιον, οὗ τινες ὅροι ἦσαν οἱ ἑξῆς·

Α'. Ἐχούσης τῆς τυπογραφίας ὑλικὸν, ἐργαλεῖα δηλαδὴ καὶ τετυπωμένα βιβλία, ἀξίας 150,000 γροσίων, αἱ μὲν 25,000 ἐθεωρήθησαν ὡς κατάθεσις χρηματικὴ τοῦ Ἀργυράμου, αἱ δὲ λοιπαὶ ὅπως μετρηθῶσιν εἰς τὸν ἀποσυρόμενον Κορέσιον κατετέθησαν ἀμέσως ὑπὸ τῶν διληφθέντων ἐπιτρόπων, οἵτινες ἀποκαθίσταντο τοῦ λοιποῦ νέοι ἐν ἐνεργείᾳ συνέταιροι, ἔχοντες δικαίωμα ἐπὶ τῶν πέντε ἑκατομμορίων τῆς ὅλης ὕλης καὶ τοῦ κέρδους. Οὕτω δὲ συστάσης τῆς νέας ἑταιρίας ὑπεχρεοῦντο οἱ προχρηματίσαντες συνέταιροι ν' ἀναδείξωσι τὴν τυπογραφίαν ἐλευθέραν παντὸς χρέους.

Β'. Ὡρίσθη νὰ κατασκευασθῇ κιβώτιον, ἐναποτεθησόμενον ἐν τῷ κοινῷ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἔχον τρεῖς ἀνομοίους κλεῖδας, κρατουμένας ὑπὸ τριῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς. Ἐν τούτῳ δὲ νὰ ἐναποταμιεύωνται τὰ εἴτε ἐκ τῆς ἐκδόσεως νέων βιβλίων, εἴτε ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν προεκδοθέντων προσποριζόμενα χρήματα, ἐξ ὧν ἤθελον δαπανᾶσθαι τὰ πρὸς κατασκευὴν καὶ παρασκευὴν τῶν τυπογραφικῶν ἐργαλείων καὶ λοιπῶν ἀναγκαίων καὶ ἤθελον πληρόνεσθαι κατὰ πᾶν σάββατον οἱ μισθοὶ τῶν ἐργατῶν. Ἐν τῷ αὐτῷ κιβωτίῳ ἔμελλε νὰ ἐναποτεθῇ καὶ ἡ σφραγὶς τῆς τυπογραφίας.

Γ'. Οἱ ἐκλεχθέντες ἐπίτροποι ὤφειλον νὰ παραλαμβάνωσι τὰ ὑπὲρ τὸν συμφωνηθέντα ἀριθμὸν τυπούμενα βιβλία, καθὼς καὶ τὰ ἴδιοις ἀναλώμασι τῆς τυπογραφίας ἐκδιδόμενα, φροντίζοντες περὶ τῆς πωλήσεως αὐτῶν ἔν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ.

Δ'. Ἅπαντες οἱ συνέταιροι ἅπαξ μὲν τοῦ μηνὸς ὤφειλον νὰ συνέρχωνται εἰς ἰδιαιτέραν συνεδρίασιν, περὶ τῆς προόδου τῆς τυπογραφίας καὶ περὶ πάντων ἐν γένει τῶν κατ' αὐτὴν συνδιασκεπτόμενοι· εἰς δὲ τὰς γενικὰς συνελεύσεις συμπαριστάμενοι, ὤφειλον νὰ δίδωσι λόγον τῶν πράξεών των εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν μέγαν Διερμηνέα, καὶ μάλιστα ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ ἐκδόσεως νέων βιβλίων ἢ περὶ ἐκτάκτου τινὸς δαπάνης.

Ε'. Ὁ Ἀργυράμος εἶχεν ἀπαραίτητον χρέος νὰ διημερεύῃ ἐν τῇ τυπογραφίᾳ ἐπιτηρῶν τὰ πάντα, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ καθιστῶν ἐπιμελεστέρους τοὺς ἐργάτας. Εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐργασίας ὡρίσθη μηνιαῖος μισθὸς 500 γροσίων, ἐκτὸς τοῦ ἑκτημορίου τοῦ κέρδους, ὅπερ ἐδικαιοῦτο νὰ λαμβάνῃ ὡς συμμέτοχος.

ΣΤ'. Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ Ἀργυράμου ὑπεχρεοῦντο νὰ καταβάλωσι μεγίστην φροντίδα διὰ τὸν ἀναγκαῖον ἀριθμὸν τῶν ἐργατῶν καὶ τὸ φιλόπονον αὐτῶν, ἐκλέγοντες στοιχειοθέτας μετόχους ὁπωσοῦν παιδείας πρὸς ἀποφυγὴν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Ἀνὴρ δὲ ἱκανῶς κατηρτισμένος περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ παρευρισκόμενος καθ' ἑκάστην ἐν τῇ τυπογραφίᾳ, ὤφειλε νὰ παραλαμβάνῃ ἅμα ἐξιούσας τὰς σελίδας ἐκ τῶν πιεστηρίων, ἐπιθεωρῶν καὶ διορθῶν τὰ τυπογραφικὰ σφάλματα.

Ζ'. Ἀνὰ πᾶν ἔτος οἱ συμμέτοχοι τῆς τυπογραφίας καταστρωννύοντες καὶ ἐκτιθέμενοι ἀκριβῆ τὸν λογαριασμὸν τῆς δοσοληψίας, ἐχρεώστουν νὰ καθυποβάλωσιν αὐτὸν ὑπὸ τὴν κοινὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἔγκρισιν· εἶτα δ' ἐγίνετο τοῖς δικαιούχοις ἡ διανομὴ τοῦ κέρδους κατ' ἀναλογίαν.

Η'. Πρώτη φροντὶς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ὤφειλε νὰ ἦναι ἡ πρὸ παντὸς ἄλλου ἔργου τύπωσις τοῦ Β' τόμου τῆς *Κιβωτοῦ* καὶ τοῦ Β' τόμου τοῦ *Ψαλτῆρος*, ἐπὶ χάρτου καλοῦ καὶ πολλῷ διαφέροντος τοῦ Α' τόμου, καταβαλλομένης πάσης ἐπιμελείας, ἵνα ὁ τύπος ἀποβῇ καθαρὸς, ἀνελλειπὴς καὶ ἀναμάρτητος.

Ἡ συμφωνία αὕτη ἔσχεν ὁλόκληρον πενταετίαν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἡ ἑταιρία ἠδύνατο ν' ἀνανεωθῇ ἢ καὶ διαλυθῇ (α).

Τεθὲν τὸ τυπογραφεῖον Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἔθνους, ἐπεκλήθη *Ἑλληνικὸν Τυπογραφεῖον τοῦ Γένους*· οἱ δ' ἐφορεύοντες ἐτύπωσαν τὴν ἑξῆς ἐγκύκλιον·

«Τοῖς ἁπανταχοῦ ὁμογενέσιν, ὅσοι τῆς τοῦ Γέ»νους δόξης καὶ ὠφελείας ζηλωταὶ τυγχάνουσιν. »Ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐν τῷ τοῦ Γένους Ἑλλη»νικῷ τυπογραφείῳ. Ἐν ἔτει ᾳωκ'.» Εἰς 8ον σελ. 27.

Ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ταύτῃ ἐκτιθέμενοι οἱ ἔφοροι ἐν

(α). Βλ. τὸ συμφωνητικὸν εἰς Τὰ κατὰ τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον Ε. τόμ. Δ. σελ. 171.

συντόμῳ τὰ περὶ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας καταδεικνύουσιν ὁποίων ἀγαθῶν πρόξενος τῇ ἀνθρωπότητι κατέστη· ποιοῦντες δὲ λόγον περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τυπογραφίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ τελειότερον διαρρυθμίσεως αὐτῆς, προσκαλοῦσι τοὺς ἀπανταχοῦ λογίους νὰ στέλλωσι τὰ συγγράμματά των πρὸς τύπωσιν εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Γένους, παροτρύνοντες αὐτοὺς διὰ τῶν ἑπομένων πατριωτικωτάτων λόγων·

«Ἡ Ἑλλὰς, ἡ φίλη καὶ φιλότεκνος πατρὶς, χαίρει »καὶ ἐναβρύνεται ὅταν βλέπῃ ἐν τοῖς ἐκδιδομένοις »βιβλίοις τὰς γλυκείας ταύτας ἐπιγραφὰς, Εὐγένιος »Βούλγαρης, Νικηφόρος Θεοτόκης, Ἄνθιμος Γαζῆς, »Νεόφυτος Δούκας, Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, Στέ»φανος Κομητᾶς, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, Δια»μαντῆς Κοραῆς, Κωνσταντῖνος Κούμας, Ἀναστά»σιος Γεωργιάδης, Ζωσιμάδαι, Καπλάναι, Βαρβά»και καὶ τὰ τοιαῦτα· ὀνόματα ὅλως ἑλληνικὰ καὶ »ἑλληνικὸν ζῆλον πνέοντα. Ὅταν ὅμως κατίδῃ ἐν »τῇ αὐτῇ σελίδι καὶ τὰς ἑξῆς ὑπογραφὰς, ἐν Βιέν»νῃ τῆς Λουστρίας, ἐν Παρισίοις, ἐν Λειψίᾳ, ἐν Βε»νετίᾳ καὶ ἄλλας, οἱονεὶ αἰσχυνομένη, ἀποναρκᾷ »καὶ καταστέλλει τὸ φρόνημα ἐποδυρομένη τὴν ἀ»τέλειαν. Φίλοι τῆς φίλης πατρίδος υἱοὶ, παρακυ»θήσατε ταύτην τὴν λύπην τῆς κοινῆς ἡμῶν μη»τρός· ἀφέλετε τὸ ὄνειδός της· καλύψατε τὴν ἐπὶ »τούτῳ αἰσχύνην της. Ὦ πόσον θέλει χαρῇ! πόσον »θέλει κροτήσει τὰς χεῖρας ὅταν καθορῶσα ἐν ταῖς »ἐκδόσεσι γεγραμμένα τὰ γλυκύτατα ὀνόματα τῶν »υἱῶν, ἤθελε συγκατίδει καὶ ἑαυτὴν συγκαταγε»γραμμένην μὲ τὴν ὑπογραφὴν ταύτην· ἐν Κων»σταντινουπόλει, ἐν τῷ Ἑλληνικῷ τοῦ Γένους τυ»πογραφείῳ».

Ἐν τέλει τῆς ἐγκυκλίου ὑποφαίνεται· «Ὁ τῆς τυ»πογραφίας θεωρὸς Ἱλαρίων Κρὴς (α), » ὅστις πι»θανῶς ἦτο διορθωτὴς, καθὼς πρότερον ἐχρημάτισε τοιοῦτος ὁ Χριστόδουλος Χρύσης, ὁ μετὰ ταῦτα ἐπὶ πολὺν χρόνον διδάξας τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῇ πατρίδι του Νάξῳ.

Ἵνα καταδείξωμεν δὲ ὁποίας ὑπηρεσίας προσήνεγκεν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν ὁ Ἀργυράμος, κρίνομεν ἐπάναγκες νὰ καταχωρίσωμεν ἐνταῦθα ὅσα περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει διάσημος ξένος καὶ ἁρμόδιος κριτὴς, ὁ φιλέλλην Φιρμῖνος Διδότος.

«Ὁ Ἀλέξανδρος Ἀργυράμος, πεπεισμένος περὶ »τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας μίαν ἡμέραν ἤθελεν ἐ»πιφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ τύπος, κατώρθωσε διὰ »πολλοῦ κόπου καὶ ἐπιμονῆς νὰ συστήσῃ ἐν Κων»σταντινουπόλει τυπογραφίαν. Ἕνεκα τῶν μετὰ τῆς »Γαλλίας πολέμων δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ἐν καιρῷ »τὰ ἀναγκαιοῦντα πρὸς κατάρτισιν αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐν »Παρισίοις καταστήματός μας, εἰς ὃ ἀπετάθη. Οἱ »ὕστερον ἐλθόντες ἐκ Βιέννης χαρακτῆρες δὲν τῷ »ἐχρησίμευσαν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ χαράξῃ μήτρας »ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ τῶν Ἀρμενίων χρυσο»χόων. Μετὰ πολλὰς ἀκάρπους ἀποπείρας κατώρ»θωσε ν' ἀποκτήσῃ μετρίους χαρακτῆρας, οἵτινες τῷ »χρησιμεύουσι πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ μεγάλου εἰς »φύλλον λεξικοῦ (Κιβωτοῦ), ἐν ᾧ θέλουσιν ἐνάπο»ταμιευθῇ πάντα τ' ἀρχαῖα καὶ νέα λεξικὰ τῆς ἑλ»ληνικῆς γλώσσης.

»Οἱ σορώτεροι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰργάσθη»σαν ἐπὶ δώδεκα ἔτη διὰ τὸ λεξικὸν τοῦτο, ἐν ᾧ »πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι λέξεις καὶ φράσεις ἐξηγοῦνται »εἰς γλῶσσαν προσεγγίζουσαν τὴν τῶν Σχολιαστῶν. »Ὁ Θησαυρὸς Ἐρρίκου τοῦ Στεφάνου ἐχρησίμευσεν »ὡς βάσις τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, ἐν ᾧ πε»ριελήφθησαν τὰ ἰδιαίτερα λεξικὰ Βλαστοῦ τοῦ »Κρητὸς, Ἰωάννου Ζωγράφου, Νικολάου Ἀγάθου »καὶ Κωνσταντίνου Ψωμάκη. Μετὰ τὸν θάνατον »Ἰωακείμ τοῦ Παρίου, ἀρχιεπισκόπου Κυζίκου, ὁ »Λογάθης ἐπεφορτίσθη ὅπως τὸν ἀντικαταστήσῃ εἰς »τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ἐργασίας. Ἡ μεγάλη αὕτη ἐ»πιχείρησις, τῆς ὁποίας μέρος τῆς δαπάνης καλύ»πτουσιν οἱ συνδρομηταὶ, ἐνεψυχώθη ὑπὸ τοῦ πατρι»άρχου Κυρίλλου, τοῦ Ἰακώβου Ἀργυροπούλου καὶ »Μιχαὴλ Σούτσου. Ὁ Κύρ. Ἀργυράμος κατανοῶν, »ὅτι πρὸς περάτωσιν τοῦ λεξικοῦ τούτου ἔπρεπε »ν' ἀφοσιωθῇ ὅλως εἰς τὴν τυπογραφίαν, εἰ καὶ στε»ρούμενος τῶν εὐρωπαϊκῶν βοηθημάτων, εἶχε τὸ »θάρρος νὰ χύσῃ διὰ τῶν χειρῶν του ὅλα τὰ διὰ »τὸ μέγα τοῦτο ἔργον στοιχεῖα, καὶ ἐπειδὴ δὲν »ἐγνώριζε τὴν ἀναλογίαν τοῦ κεκαθαρμένου ἀντι»μονίου προσδιώρισεν αὐτὴν ὁ ἴδιος, βοηθούμενος »ἐξ ἀτελοῦς περιγραφῆς ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἐγκυκλο»παιδείᾳ. Ἀναλογιζόμενοι πάσας τὰς κατανικηθεί»σας δυσχερείας πρέπει νὰ θαυμάσωμεν διὰ τὸ ἀ»ποτέλεσμα. Μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως τῷ ἔδωκα »ὅσας συμβουλὰς ἡ ἐν Εὐρώπῃ πρόοδος τῆς τέχνης »μὲ καθίστα ἱκανὸν νὰ δώσω. Μετεχειρίζετο δύο »μόνον πιεστήρια, ἕνεκα τῆς καθαριότητος καὶ τῆς »ἀνησυχίας, τὰς ὁποίας συνεπάγει ἡ ἐπιπολάζουσα »πανώλης, ἥτις τῷ εἶχεν ἁρπάσει ἓν τῶν τέκνων. »Ὁ χάρτης εἶναι ἐκ τῶν κινδυνωδεστέρων ἀγωγῶν »τοῦ μολύσματος, καὶ ἂν κατὰ δυστυχίαν ἤθελεν »εἰσβάλει εἰς τὸ ἐργαστήριόν του ἔπρεπεν ἢ νὰ τὸ »κάυσῃ ἐξ ὁλοκλήρου, ἢ νὰ ἐκτεθῇ εἰς βέβαιον θά»νατον » (α).

(α) Ἱλαρίων Θηναῖος Κρὴς, ὡς ἐπιγράφεται ἐν τῷ προτεταγμένῳ τῆς Κιβωτοῦ προλόγῳ, ἐν αὐτὸς ἔγραψε τῇ ἀρχαίᾳ φωνῇ μετ' εὐφραδείας χρησάμενος. Σ. Π.

(α) Notes d'un voyage fait dans le Levant en 1810 et 1817 par Didot. Paris. σελ. 83—85.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821, καὶ τοῦ ἀοιδίμου ἱδρυτοῦ τῆς Τυπογραφίας ὑποστάντος τὸν δι' ἀγχόνης μαρτυρικὸν θάνατον, ἐπέπρωτο νὰ συγκαταστραφῇ καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ συστηθεῖσα τυπογραφία. Ἡ ἔκδοσις τοῦ Β' τόμου τοῦ *Ψαλτῆρος* εἶχεν ἤδη ἀποπερατωθῆ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1821, τῆς *Κιβωτοῦ* ὅμως ἕτερος τόμος δὲν προέλαβε νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης καταστροφῆς.

Ὁ Κ. Βρετὸς ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ἀναγράφει τριάκοντα ἑπτὰ βιβλία τυπωθέντα ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ Κωνσταντινουπόλεως· προστιθέμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τὰ ἑξῆς ἕνδεκα, μὴ ἀναφερόμενα ὑπ' αὐτοῦ.

1. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος ἀρχιεπισκόπου Λαρίσσης τοῦ Θαυματουργοῦ καὶ κτίτορος τῆς ἱερᾶς καὶ περιωνύμου Μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῶν Μεγάλων Πυλῶν, τῆς κοινότερον καλουμένης Δουσίκου, ἡ ᾀσματικὴ ἀκολουθία· σὺν αὐτῇ δὲ καὶ ὁ μετ' ἐγκωμίου βίος αὐτοῦ, ἤδη νεωτέρᾳ φράσει συγγραφείς· νῦν τύποις νέοις ἐκδοθέντα σπουδῇ θερμῇ καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου ἀρχιμανδρίτου καὶ ἡγουμένου τῆς αὐτῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Δουσίκου κυρίου κυρίου Ἱεροθέου καὶ ἀναλώμασι τῶν ὀρθοδόξων καὶ εὐλαβῶν χριστιανῶν. Προσετέθη δὲ τούτοις καὶ εἷς Κανὼν παρακλητικὸς εἰς δόξαν τοῦ ἁγίου καὶ εἰς κοινὴν τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν ὠφέλειαν.

Ὕμνους δέδεξο, εὐμενῶς τούτους μάκαρ
Βησσαρίων, οὓς σὴ Μονὴ, σοὶ προσφέρει.

Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ ἔτει 1800. Εἰς 8ον σελ. 87.

Ἐδημοσιεύθη ἡ Ἀκολουθία αὕτη τὸ πρῶτον ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1705. Ἐτυπώθη δὲ τὸ δεύτερον ἐν Βιέννῃ τῷ 1797. Μετετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1846, καὶ ἐν Ἀθήναις ἐκ νέου τῷ 1856.

2. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ τοῦ Αἰγυπτίου ᾀσματικὴ ἀκολουθία, συντεθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ ἐλλογιμωτάτου ἱεροκήρυκος καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κυρίου Ἰωάννου Ἱεροσολύμου Κεφαληνέως, προσφωνηθεῖσα δὲ τῷ τιμιωτάτῳ καὶ χρησιμωτάτῳ κὺρ Σκουλῇ Σηλιβέργῳ Γούναρει, ὅστις χάριν τῆς ἧς ἔχει πρὸς τὸν ἅγιον μεγάλης εὐλαβείας καὶ διὰ ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἰδίοις ἀναλώμασι τύποις αὐτὰς ἤδη ἐκδίδωσι, ἀδείᾳ καὶ προτροπῇ τοῦ πανιερωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρ. Κυρίλλου, ἐπιμελείᾳ δὲ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ ἐλλογιμωτάτου διδασκάλου τε καὶ πρωτοσυγγέλου τοῦ Πανιερίου Τάφου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ ἐξαρχικῶς τὰ τῆς Ἑλλάδος ἱερὰ καταγώγια περιοδεύσαντος. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ. Ἐν ἔτει 1814. Εἰς 4ον σελ. 47.

3. Ἀκολουθία τῆς Ὑπεραγίας καὶ Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας εἰς τὸ ὑπερφυὲς θαῦμα, ὅπερ ἐνήργησε διὰ τῆς πανσέπτου θείας Εἰκόνος αὐτῆς, τῆς ἐπιλεγομένης Μυρτιδιοτίσσης, ἐν τῇ νήσῳ Κυθήρων, ὅτε τὸν παράλυτον ἤγειρε μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας τῆς ἁγίας Κοιμήσεως· συντεθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου κὺρ Σωφρονίου ἐπισκόπου Κυθήρων τοῦ Παγκάλου, ἀντιγραφεῖσα δὲ παρὰ τοῦ ἐλαχίστου δούλου αὐτῆς μακαρίτου εὐγενοῦς Δομενίκου Βενερίου, πλείστοις καὶ ἑξαισίοις τερατουργήμασιν εὐεργετηθέντος παρὰ τῆς αὐτῆς ἁγίας Εἰκόνος. Νῦν τὸ δεύτερον τύποις ἐκδοθεῖσα δι' ἀδείας καὶ προτροπῆς τοῦ πανιερωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Ἱερεμίου, σπουδῇ τε καὶ ἀναλώμασι τοῦ ἐν Ἰατροφιλοσόφοις εὐγενοῦς κυρίου δόκτορος Ἐμμανουὴλ Μόρμορη ποτὲ δόκτορος Γεωργίου Κυθηρίου, τοῦ θαυμασίως ἐνεργείᾳ τῆς προηγηθείσης τερατουργοῦ ἱερᾶς θεομητορικῆς Εἰκόνος ἀπὸ πάθους δεινοῦ καὶ ἀνιάτου ἀπαλλαγέντος καὶ θεραπευθέντος· ἐπιθεωρίᾳ δὲ καὶ ἐπιδιορθώσει δευτερεύοντος Γερασίμου Βυζαντίου. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ. Ἐν ἔτει 1811. Εἰς μικρὸν 4ον σελ. 18.

Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον Ἐνετίῃσι τῷ 1744 παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι· μετετυπώθη δὲ τῷ 1789 παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίου. Ἡ τρίτη αὕτη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔκδοσις προσφωνεῖται Ἀνθίμῳ ἐπισκόπῳ Κυθήρων. Ἀνετυπώθη τὸ τέταρτον ἐν Σμύρνῃ τῷ 1847, παραλειφθεισῶν τῶν προσφωνητικῶν ἐπιστολῶν τῶν προτέρων ἐκδόσεων, καὶ μετετυπώθη τὸ πέμπτον ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1849 μετὰ τῶν προσφωνήσεων.

4. Ἀσματικαὶ ἀκολουθίαι τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Λουκᾶ, τοῦ ἐν Στειρίῳ τῆς Ἑλλάδος, συντεθεῖσαι μὲν παρὰ ἀνωνύμου τινος, προσφωνηθεῖσαι δὲ τῷ εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι κυρίῳ Ἰωάννῃ Φίλωνος τῷ ἐκ Λεβαδείας, ὅστις χάριν τῆς ἧς ἔχει πρὸς τὸν ἅγιον μεγάλης εὐλαβείας καὶ διὰ ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἰδίοις ἀναλώμασι τύποις αὐτὰς ἤδη ἐκδίδωσι, ἀδείᾳ καὶ προτροπῇ τοῦ πανιερωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρ. Κυρίλλου, ἐπιμελείᾳ δὲ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ ἐλλογιμωτάτου διδασκάλου τε καὶ πρωτοσυγγέλου τοῦ Πανιερίου Τάφου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ ἐξαρχικῶς τὰ τῆς Ἑλλάδος ἱερὰ καταγώγια περιοδεύσαντος. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ. Ἐν ἔτει 1814. Εἰς 4ον σελ. 47.

5. Ἱστορικὴ περιγραφὴ τοῦ ἐν Βιέννῃ (sic) προσκυνουμένου χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς μεγάλης ἀρχισατραπείας Ἰκονίου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα. Ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ. Ἐν ἔτει 1815. Εἰς μικρὸν 8ον σελ. 73.

6. Ἐραστὴς σοφίας ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν ὁδηγούμενος, εἴ τοι εἰσήγησις δογματική, ἐκτεθεῖσα παρὰ τοῦ σοφολογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Σεργίου τοῦ Μακραίου. Ἤδη πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου καὶ θειοτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Κυρίλλου. Ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑλληνικῷ τυπογραφείῳ. Ἔτει 1816. Εἰς 8ον σελ. 211 καὶ ἕτεραι σελ. 18 μὴ ἠριθμημέναι, περιέχουσαι τὴν ἀφιέρωσιν καὶ τὸν πίνακα.

7. Βοσσουέτου λόγος εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν, μεταφρασθεὶς ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. Ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ. 1817. Τόμοι δύο εἰς 8ον, ὧν ὁ Α΄ σύγκειται ἐκ σελ. 382, ὁ δὲ Β΄ ἐκ σελ. 328.

8. Παιδαγωγὸς τῶν νέων ἢ νέον ἀλφαβητάριον, θελκτικὸν καὶ μεθοδικὸν πρὸς εὔκολον μάθησιν τῆς ἀναγνώσεως, περιέχον εὔληπτον προφορὰν τοῦ ἀλφαβήτου, διαφόρους χαρακτῆρας, εὐλήπτους διαλόγους καί τινας ἠθικοὺς κ.τ.λ. ἱστορίας τινὰς καὶ περὶ προσῳδιῶν. Συντεθὲν πρὸς ὄφελος τῶν ἐναρχομένων παίδων παρὰ Ἰωάννου Κοκκόνος Σμυρναίου, καὶ προσενεχθὲν τῷ Κυρίῳ Σπυρίδωνι Κωνσταντᾷ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1817 ἔτει. Εἰς 8ον σελ. έ—80.

Ὁ συντάκτης τοῦ ὄντως εὐμεθόδου τούτου Ἀλφαβηταρίου Ἰωάννης Κοκκὼν Σμυρναῖος εἶναι ὁ εἰς μεταγενέστερα συγγράμματα Ἰωάννης Π. Κοκκώνης, Πελοποννήσιος καλούμενος, ὁ γνωστότατος ἐν Ἑλλάδι Διευθυντὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων, καὶ ὁ τοσοῦτον ἐπωφελὴς τῇ νεολαίᾳ καταστὰς διὰ τῶν ἀξιολόγων αὐτοῦ διδακτικῶν συγγραμμάτων.

9. Πραγματείας Ἰατρικῆς τόμος πρῶτος, περιέχων ἐπίτομον Ἱστορίαν τῆς Ἰατρικῆς τέχνης, φιλοπονηθεῖσαν ὑπὸ Σεργίου Ἰωάννου τοῦ ἰατροῦ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1818. Εἰς 8ον σελ. ς΄—368.

10. Στοιχειώδεις γνώσεις ἐκ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, μεταφρασθεῖσαι καὶ μεταρρυθμισθεῖσαι ὑπὸ Π. Μ. εἰς χρῆσιν τῶν ἤδη ἀρξαμένων ἀναγινώσκειν παίδων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1818. Εἰς 8ον σελ. 144.

11. Ἀκολουθίαι δύω τῆς ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Φωτεινῆς καὶ τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Δαυῒδ, τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ ἀσκήσαντος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ 1819 (α).

(Ἕπεται συνέχεια.)

(α) Πανδώρας Τόμ. Ι. σελ. 260.

ΠΕΡΙ ΑΧΡΙΔΟΣ.

(Ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ Κ. Π. Ἀραβαντινοῦ.)

Ἀχρὶς καὶ κοινότερον *Ὄχρις*, πόλις τῆς νέας Ἠπείρου περιώνυμος, περὶ ἧς παρεκβατικῶς ἱκανοὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων γεωγράφων καὶ ἱστορικῶν ποιοῦνται μνείαν, καί τινες τῶν νεωτέρων μονογραφικῶς διεπραγματεύθησαν τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ὧν τελευταῖός ἐστιν ὁ Ἀχριδεὺς Μιχαὴλ Γ. Δίμιτσας, ὅστις μελετήσας τὸ μεσαιωνικὸν τοῦτο ζήτημα, διεσκέδασε τὴν περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς πόλεως ταύτης σύγχυσιν, προελθοῦσαν ἔκ τινων εὐρωπαίων γεωγράφων, ὑποδείξας τὴν ταὐτότητα αὐτῆς καὶ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς (α).

Περιληπτικῶς καὶ ἡμεῖς πραγματευόμενοι ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ τὰ περὶ τούτου, θέλομεν προσπαθήσει νὰ διευκρινήσωμεν ὅ,τι συγκεχυμένον, καὶ συμπληρώσωμεν τὸ κενὸν ἐν μέρει.

Ἐν τῇ παραπινδίῳ Ἰλλυρίᾳ, τῇ καὶ νέᾳ Ἠπείρῳ, κεῖται ἡ Δεσσαρέτις ἢ Λυχνιδία χώρα, εἰς ἣν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχαία πόλις Λυχνιδὸς (β) παρὰ τὴν Λυχνίδα λίμνην ἐγηγερμένη πόλις, ἥτις κατὰ τὰς πρώτας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδας, διέπρεπε μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς Ἰλλυρίδος πόλεων, τιμηθεῖσα καὶ δι' ἐπισκοπικῆς ἕδρας. Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν ἔτει 347 κροτηθείσης ἐν Σάρδεσι (πόλει τῆς Μακεδονίας) τοπικῆς συνόδου, ἀπαντῶμεν ἕνα τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ὑπογραφόμενον «Διονύσιος ἐκ τῆς Λυχνιδοῦ τῆς Μακεδονίας» (γ). Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς ἐν τῇ νέᾳ Ἠπείρῳ τῷ 463 συγκροτηθείσης συνόδου, τῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα ἀπευθυνθείσῃ, ἀπαντᾶται καὶ ὁ τῆς Λυχνιδοῦ ἐπίσκοπος Ἀντώνιος καλούμενος. Ἔν τινι ἐπιστολῇ τοῦ Πάπα Γελασίου,

(α) Μέτιθι τὴν πραγματείαν αὐτοῦ ἐκδεδομένην ἐν Ἀθήναις τῷ 1859, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ περὶ αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος καὶ Βουλγαρίας». Παρατηρητέον ὅμως ὅτι ἀδίκως καταφέρεται κατὰ τοῦ Καισαρέως Προκοπίου ὡς ἀγεωγραφήτου καὶ μυθώδους, ἐνῷ ἐν τῇ περὶ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς ἀναγραφῇ αὐτοῦ ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἔχει οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀκρίβειαν· ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας δυσμενῶς ἐκτοξεύει βέλη ἱκανά, διότι εἰ καὶ σεμνύνεται ἐπὶ μακεδονισμῷ, τοῦ βουλγαρισμοῦ ὅμως ἔνθερμος διασώτης ὑπεμφαίνεται.

(β) Τὴν Λυχνιδὸν ὁ Τίτος Λίβιος καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος τίθενται εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, ὁ δὲ Πτολεμαῖος (Βιβλ. Γ. κεφ. 13.) εἰς τὴν Δεσσαρέτιδα τῆς Μακεδονίας. Ταύτην καὶ τὴν λίμνην Λυχνίδα ἀναγράφων ὁ Στράβων (Βιβ. Ζ. κεφ. ά) προστίθησιν, ὅτι ἐν τῇ πόλει Λυχνιδῷ συνηνοῦντο αἱ δύο κλάδοι τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, ὁ μὲν ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας, ὁ δὲ ἐκ τῆς Ἐπιδάμνου ἀρχόμενος, καὶ ἐπὶ ἴσῳ διαστήματι χρονικῷ διανυόμενοι ἕκαστος.

(γ) Αἱ χῶραι τῆς νέας Ἠπείρου αἱ παρὰ τὴν Μακεδονίαν κείμεναι, ἀφοῦ ἀφῃρέθησαν ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας παρὰ Φιλίππου καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου, μετωνομάσθησαν Κάτω Μακεδονία.

γεγραμμένῃ τῷ 492 πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Λυχνιδοῦ, ἀναγινώσκομεν τὴν ἐπιγραφὴν «Λαυρεντίῳ τῆς Λυχνιδοῦ ἐπισκόπῳ σφόδρα χαίρειν κελεύει ὁ Ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης». Κατὰ τὸ ἔτος 519 ἀπομνημονεύεται καὶ τέταρτος ἐπίσκοπος αὐτῆς, ὁ Θεοδώρητος, ὅστις ὑπεδεξιώθη ἐν τῇ ἕδρᾳ του τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ Πάπα Ὀρομίδου, οἵτινες ἀποβάντες εἰς τὸ Δυῤῥάχιον ἵνα μεταβῶσιν ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, περιεπλανήθησαν εἰς τὴν Σκαμπινὴν χώραν (Δεάβολιν) (α). Καὶ οὗτοι μόνοι τῆς Λυχνιδοῦ ἐπίσκοποι ἀπομνημονεύονται.

Περὶ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐποχὴν ἕνεκα τῶν καταστρεπτικῶν γοτθικῶν ἐπιδρομῶν, τοῦ τε πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐνσκήψαντος φοβεροῦ σεισμοῦ, τοῦ καὶ τὴν Κόρινθον κατεδαφίσαντος, ἡ πόλις Λυχνιδὸς περιῆλθεν εἰς θέσιν ἡμιερημώσεως, χάριτι δὲ τῆς φιλοπατρίας τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ διέφυγε τὴν ἐξ ὁλοκλήρου ἐρήμωσιν. Ὁ τῷ ὄντι μέγας ἐκεῖνος Ἠπειρώτης, γεννηθεὶς εἰς τὸ Ταυρίσιον, χωρίον τῆς Λυχνιδίας, κείμενον μεταξὺ τῆς Λυχνίδος καὶ τοῦ φρουρίου Βερεδιανά, ἀφοῦ τὸ χωρίον ἐκεῖνο περιεστοιχίσατο ἐν τετραγώνῳ σχήματι, ἐφ' ᾧ καὶ ἔσχε τὸ ὄνομα Τετραπυργία, ἐν ἔτει 535, διέταξε καὶ τὴν ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν τῆς Λυχνιδοῦ. Τὴν πόλιν λοιπὸν ταύτην ὀχυρῶς περιτειχίσας, καὶ δι' ὀχετοῦ ἀειῤῥύτων ὑδάτων περιζώσας τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς τείχη, διά τε πλήθους ἱερῶν σκηνωμάτων, δημοσίων καταστημάτων καὶ ἀγορῶν περικοσμήσας αὐτήν, ἀνέδειξε πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, καὶ ἕδραν διοικητικὴν τῶν περὶ αὐτὴν ἐπαρχιῶν καὶ θεμάτων, ἐπονομάσας πρώτην Ἰουστινιανήν, διότι συγχρόνως ἀνήγειρε καὶ ἑτέραν ἐν Δαρδανίᾳ (β) πόλιν, περὶ τὴν πόλιν Οὐλπιανά, ἣν ἐπωνόμασε Δευτέραν Ἰουστινιανὴν (γ)· κατὰ δὲ τὸ ἔτος 548, εὐκαιρίας δραξάμενος τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ πρόσκλησίν του μεταβάσεως τοῦ Πάπα τῆς Ῥώμης Βιγιλίου, ζήλῳ θερμοτάτῳ ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τῆς πατρίδος του ἐμφορούμενος, ἔσπευσεν ἵνα ἀναδείξῃ τὴν πόλιν ἐκείνην αὐτοκέφαλον ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, ἐπικληθεῖσαν ἤδη καὶ Πρέβαλλιν, (α), ὑποβληθείσης αὐτῇ δι' αὐτοκρατορικοῦ θεσπίσματος πάσης ἐπισκοπῆς ἐμπεριεχομένης ἐν ταῖς δυτικαῖς ἐπαρχίαις τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, ἤτοι τῆς ὀχθείας Δακίας (Παραδουναβίας), τῆς Μεσογείου Δακίας (Μολδοβλαχίας καὶ Τρανσυλβανίας), τῆς Παννονέας (Οὐγγαρίας), τῆς ἄνω Μοισίας (Βοσνίας, Σερβίας καὶ μέρους τῆς Μακεδονίας), τῆς Ἰλλυρίας (Νέας Ἠπείρου), τῆς ἄνω Θεσσαλίας (Θεσσαλονίκης), καὶ αὐτῆς τῆς Λεβαδείας καὶ Εὐρίπου. Ἀτυχῶς, δι' ἔλλειψιν καταλόγων τῶν τότε ἐν ἐνεργείᾳ ἐκκλησιῶν, ἀγνοοῦμεν καὶ τὸ ποσὸν, καὶ τὰ ὀνόματα πασῶν τῶν ὡς εἴρηται ὑποβληθεισῶν ἐπισκοπῶν, τεκμαιρόμεθα δὲ, ὅτι ὑπερέβαινον τὴν ἑκατοστύα, ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῶν προεκτεθέντων διοικητικῶν τμημάτων, ὧν οἱ ποιμενάρχαι γενικῶς σχεδὸν συνενοοῦντο μετὰ τῆς Ῥώμης, ἀναγνωρίζοντες τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτῆς ὡς σωματικοὺς ἀρχηγοὺς (β) κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν.

Τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης καινοτομίας, ἢ βέλτιον εἰπεῖν πραξικοπίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εὑρίσκομεν ἐπίσημον ἀνάπτυξιν αἰτιολογικὴν εἰς τὴν νεαρὰν ἢ τρίτην διάταξιν αὐτοῦ (Βιβ. ά, Τίτλ. ή), ἥνπερ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Προκόπιος γράφων ἐν τῇ περὶ κτισμάτων βίβλῳ του, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς, «καὶ τῶν Ἰλλυριῶν ἀρχιερέα διακεκλήρωται τῶν ἄλλων πόλεων αὐτῇ (τῇ Πρώτῃ Ἰουστινιανῇ), ἅτε πρώτῃ τὸ μέγεθος οὔσῃ κτλ....» Ἡ καινοτομία αὕτη ἐκυρώθη ἐπισήμως οὐχὶ διὰ μόνης τῆς ῥηθείσης νεαρᾶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τόμου συνοδικοῦ συντεταγμένου ἐν Κωνσταντινουπόλει, παρόντος καὶ τοῦ προμνησθέντος Πάπα, καὶ χρυσόβουλλον συγχρόνως ἐκδοθὲν λατινιστὶ, ἐπεδόθη τῷ ἀπὸ Λυχνιδοῦ ἀναδειχθέντι πρώτῳ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς ἀρχιεπισκόπῳ, ὅπερ ἀπωλέσθη τηρούμενον ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ, ἢ σκοπίμως κατεκαλύφθη ἐπὶ τῶν διαδόχων του. Τοιούτου τινὸς χρυσοβούλλου μεταφράσεις εἰς τὸ ἑλληνικὸν, περιῆλθεν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντι-

(α) Τὸ ἀπομνημόνευμα αὐτὸ φέρει ταῦτα· «Θεοδώρητος ἐπίσκοπος Λυχνιδοῦ, ἀνὴρ σεβάσμιος, ὅστις τοῖς ἐκ τῆς Σκαμπινῆς ἀποπλανηθεῖσι, καὶ εἰς Λυχνιδὸν ἐλέῳ Θεοῦ ἐλθοῦσι πρεσβευταῖς τοῦ Πάπα Ὀρομίδου βιβλίον ἀναγνοὺς ἔδωκεν αὐτοῖς.»

(β) Ἡ Δαρδανία ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ περιελάμβανε καὶ πᾶσαν τὴν Παραδρύνιον καὶ Παραπίνδιον Ἰλλυρίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Προκόπιος ἔθηκε τοὺς Δαρδάνους οἰκοῦντας μετὰ τὰ ὅρια τῶν Ἐπιδαμνίων, τὸ δὲ Ταρτήσιον χωρίον καὶ τὰ Βερεδιανὰ παρὰ τὴν Δαρδανίαν κείμενα. Ἀτόπως λοιπὸν διὰ τὴν περιγραφήν του ταύτην κατηγορήθη ὑπό τινων (καὶ ἰδιαιτέρως παρὰ τοῦ ῥηθέντος Κυρ. Δήμιτσα), ὡς ἀνακριβὴς καὶ ἀγεωγράφητος εἰς πᾶσαν τοπογραφικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀφήγησίν του.

(γ) Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς (Βιβλ. δ΄, Κεφ. ά. περὶ κτισμάτων). Ἀγαθίας ὁ σχολαστικὸς ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Ἱστορίας του. Νεαρὰ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου (Σύνταγμ. τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων ὑπὸ Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. έ. σελ. 266). Μελέτιος (Ἐκκλησ. Ἱστορία Τόμ. β΄, σελ. 88.) Δοσίθεος Ἱεροσολύμων (Δωδεκαβιβλ. Κεφ. 20, σελ. 508.) Πουκεβὶλ (Περιηγ. Βιβ. Ζ΄, Κεφ. ς΄.).

(α) Πρέβαλλις, λέξις λατινικὴ σημαίνουσα πόλιν ὑπερέχουσαν ἢ ἐπικρατοῦσαν, ἐξ ἧς ἐπεδόθη καὶ τὸ ὄνομα Πρεβαλλιτάνη ἢ Πρεβαλλεία εἰς πᾶσαν τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς.

(β) Ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἐνέμετο κυριαρχικήν τινα βαρύτητα ἐπὶ τῶν τῆς Ἰλλυρίας ἐπισκοπῶν, πολλαί εἰσιν αἱ μαρτυρίαι. Τὴν κυριαρχικὴν ταύτην ἐποπτείαν ἐξήσκει ἡ Ῥώμη διὰ τῶν Μητροπολιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης, λόγῳ τοποτηρητῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει, διότι πολλάκις οἱ τοποτηρηταὶ ἔπραττον κατ' ἰδίαν βούλησιν, καὶ ὀλίγην ἢ οὐδεμίαν προσοχὴν ἐδείκνυον εἰς τὰς ἀπαγορεύσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν Παπῶν (Ἀμφιλοχίου Φωτίου προλεγόμενα σελ. κβ—κγ΄. ἔκδοσις Ἀθηνῶν.)

νουπόλει πατριαρχεῖον, ληφθέντος ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Ἀχριδῶν Ἀρχιεπισκοπῆς, εἰς ἣν διετηρεῖτο ἀπὸ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος ὡς κειμήλιον (α), καὶ τὸ ἀπομνημόνευμα τοῦτο, καίτοι ὡς ὑποβολιμαῖον θεωρούμενον ὑπὸ τῶν κριτικῶν, ὑπάρχει σπουδῆς ἄξιον, καθότι ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἀπομνημονεύει (β) τοὺς λόγους, δι' οὓς ὁ Ἰουστινιανὸς ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης τὰ προνόμια, ἅτινα αὕτη ἐξήσκει ὡς ἀντιπροσωπεύουσα τὴν Ῥώμην, καὶ ἐπέδωκε ταῦτα καὶ ἕτερα τῇ εἰρημένῃ Ἀρχιεπισκοπῇ.

Τῆς οὕτω πως ἀναδειχθείσης αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας ἐπὶ τοσούτων καὶ τηλικούτων τῆς αὐτοκρατορίας χωρῶν, οἱ παιμένες αὐτῆς ἐπέχοντες τὸν τόπον τοῦ Ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς Ῥώμης, κατὰ τὴν προμνησθεῖσαν νεκρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἔσχον προνομίας ἱκανῆς βαρύτητος, διότι οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς, ἐξέλεγον, προχειρίζον καὶ ἔπαυον ἢ περιώριζον κατ' ἰδίαν θέλησιν τοὺς τῆς δικαιοδοσίας των ἐπισκόπους, πρὸς οὓς κυριαρχικῶς γράφοντες καὶ ἐπιστέλλοντες ὑπεγράφοντο διὰ πρασίνης ἢ ἐρυθρᾶς μελάνης. Τὸ προνόμιον δὲ τοῦτο οὐκ εἶχον ὅτε ἀπετείνοντο ἢ ἐπέστελλον πρὸς τοὺς τέσσαρας Πατριάρχας, καὶ πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένους Μητροπολίτας, διότι τῶν τοιούτων Μητροπολιτῶν οὐ προεκαθέζοντο παρεδρεύοντες ἐν ταῖς συγκροτουμέναις συνόδοις (γ), καὶ ὁσάκις ἀνεφύοντο ἐν τῇ δικαιοδασίᾳ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς θρησκευτικὰ ζητήματα ἢ ἀμφισβητήσεις, αὐτὰ συνεζητοῦντο μὲν ἐν τοπικῇ συνόδῳ, ἀλλὰ ἡ λύσις ὑπεβάλλετο εἰς σύνοδον συγκεκροτημένην ἐν Κωνσταντινουπόλει (δ). Καὶ ταῦτα ἦσαν τὰ κατὰ τὴν πρώτην ταύτην περίοδον καθιερωμένα δίκαια καὶ προνόμια τῆς κλεινῆς ταύτης Ἀρχιεπισκοπῆς κατὰ τὴν ς' καὶ ζ' ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἐπέπρωτο, ἵνα ἐν ταῖς προσκτηθείσαις χώραις τῆς αὐτοκρατορίας εἰσελάσωσι καὶ ἐμφωλεύσωσι τὰ ἐκ Σκυθίας ἐφορμήσαντα βάρβαρα καὶ κατακτητικὰ ἔθνη, ἅπαντα ἀσεβῆ καὶ ὀλέθρια, καὶ χεῖρον πάντων αὐτῶν τὸ τῶν Βουλγάρων, οὗ ἕνεκεν ὁ ἐκεῖσε ἐπανθῶν χριστιανισμὸς ἐμαράνθη ποικίλως κατατιζόμενος, ὥστε ἐπὶ τῶν πλείστων τῶν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ θέματι ἐγκατεστημένων ἐκκλησιῶν οἱ Ἀρχιεπίσκοποι τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς ἐστερήθησαν πάσης κυριαρχικῆς προνομίας.

Πρῶτοι οἱ Οὖζοι καὶ οἱ Σλαβῖνοι ἐν ταῖς Ἰλλυρικαῖς χώραις ληστρικῶς εἰσελάσαντες καὶ ἐμφωλεύσαντες ἐπήγαγον μέγιστα δεινὰ κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς συνειδήσεως τῶν αὐτοχθόνων λαῶν, καὶ τὰ δεινὰ ταῦτα ἐκορυφώθησαν κατὰ τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (685), ἀφοῦ τὸ ἤδη ἄγνωστον ἔθνος τῶν Βουλγάρων διὰ τοῦ Δουνάβεως εἰσελάσαν διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν προέβη μέχρι τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, καταστρέφον πόλεις καὶ κώμας καὶ πᾶν τὸ προστυχόν. Διὰ τοιούτων λαοφθόρων ἐπιθέσεων καὶ εἰσβολῶν οἱ βάρβαροι ἐκεῖνοι καταπονέσαντες τοὺς αὐτόχθονας κατέκτησαν τὰς χώρας ταύτας, καὶ ἀπέκρουον ἀλλεπαλλήλως τὰς πρὸς ἐκδίωξιν αὐτῶν ἐπερχομένας αὐτοκρατορικὰς δυνάμεις, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τοσοῦτον ἐνισχύθησαν οἱ τρομεροὶ ἐκεῖνοι τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐχθροί, ὥστε ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν εἰκονομάχων Ἰσαύρων (745) κατέστησαν τὴν Πρώτην Ἰουστινιανὴν βασίλειον ἐνδιαίτημα, ἀφοῦ εἰς πάσας τὰς παρ' αὐτῶν κατακτηθείσας χώρας ἐνεφύτευσαν τὸ ἴδιον ἐθνικὸν ὄνομα, καλέσαντες Βουλγαρίαν τὸ σύνολον τῶν κατακτήσεών των· μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ἡ περιβόητος πόλις τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς μετωνομάσθη Μόχρα καὶ Ὄχρα, ἀπὸ τοῦ Μόχρου τοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος βασιλεύσαντος ἐν Βουλγαρίᾳ (α). Ἐκ τούτων λοιπὸν καὶ τῶν τοιούτων δεινῶν καὶ συμφορῶν ἡ ῥηθεῖσα Ἀρχιεπισκοπὴ μόλις ἀνέπνεεν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας (845).

Πρὸς ἐλάττωσιν τῶν τρομερῶν δεινῶν, ἅτινα ὑφίσταντο οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ χριστιανοί, καὶ πρὸς ἀποσόβησιν τῶν κινδύνων, οἵτινες ἐπέκειντο ἐπὶ τῶν χωρῶν τῶν ὑποκειμένων τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ, οἱ ῥηθέντες αὐτοκράτορες καὶ ὁ τότε πατριαρχεύων ἐνησχολήθησαν σπουδαίως ἵνα προσελκύσωσιν εἰς τὸν χριστιανισμὸν τὸ ὀλέθριον ἐκεῖνο ἔθνος, ὅπως διὰ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος ἐμπνεύσωσιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς δικαιοσύνης τὸ αἴσθημα. Ἐν ἔτει 860 ἐβασίλευεν εἰς Βουλγαρίαν ὁ Βόγορις, ἀνὴρ λίαν ἐπίφοβος, ὅστις παρ' ἐλπίδα ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐφάνη ἀρκούντως εὐδιάθετος ἵνα προσέλθῃ εἰς τὸν χριστιανισμόν, κατηχηθεὶς παρὰ τῆς ὁμοθαλλοῦς αὐταδέλφης του,

(α) Ἄννα Κομνηνή (Ἀλεξιάς 12).

(α) Συνταγματ. Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. ε. σελ. 229.

(β) Ἐπεί περ ἐν τοῖς τότε καιροῖς συνισταμένη ἦν ἡ ἐπαρχία τοῦ Φιρμίου, ἔνθα εἰθιάμβευεν ἅπαν τὸ Ἰλλυρικὸν μεγαλεῖον ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ ἐπισκοπικοῖς πράγμασι, μετὰ ταῦτα δ' ὅμως ἐν τοῖς τοῦ Ἀττίλα χρόνοις τῶν ἐκείνων μερῶν καταπατηθεισῶν πάντων, ὁ τοῦ Πραιτωρίου ἔπαρχος τῆς Φιρμινιακῆς πόλεως Ἀπένιος, φυγὼν ᾤχετο εἰς Θεσσαλίαν (Θεσσαλονίκην) καὶ ἡ ἐπαρχία αὕτη ἠκολούθησε τῷ ἱερῷ ἀξιώματι, ὁ Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος οὐκ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ ἀλλ' ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ἡγεμονίας (τοῦ Ἰλλυρικοῦ) πρεσβείων τινῶν ἠξιώθη .... ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα τοιαύτην περίφημον ἐπαρχίαν, ἥτις ἐν τῇ Παννονίᾳ ἦν, τῇ ἡμετέρᾳ εὐτυχεστάτῃ πατρίδι συντιθέναι καὶ συνκρεμασθῆναι. (Σύνταγμ. Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, ὡς ἀνωτέρω.)

(γ) Δοσιθέου δωδεκάβιβλος (Βιβλ. Ε'. Κεφ. ή, 8.)

(δ) Νομοκάνων (Τίτ. Π, κεφ. Δ' καὶ Τίτ. Θ, Κεφ. Δ'.)

ἥτις αἰχμάλωτος γενομένη καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπί τινα ἔτη διαμείνασα, ἐνηγκαλίσατο τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραξάμεναι ἡ Αὐλὴ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσεκάλεσαν τὸν Βόγοριν αὐτόσε, ὅστις ἔσπευσε μεταβῆναι διὰ βασιλικῆς πομπῆς καὶ μετ' ὀλίγον κατηχηθεὶς καὶ προπαρασκευασθεὶς δεόντως ἔλαβε τὸ βάπτισμα ἐν ἐπισημότητι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ, ὅστις ἀνεδέξατο αὐτὸν ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρᾳ. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἐγένετο βῆμα μέγα πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς γενικῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ὁ σκοπὸς οὗτος εὐωδόθη λίαν ἐπιτυχῶς καὶ εὐδοκίμως, διότι τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς ἐκκλησίας ὁ σοφώτατος καὶ μεγαλεπήβολος ἐκεῖνος Ἕλλην, ὁ Πατριάρχης λέγομεν Φώτιος, ὅστις ἐξελέξατο ἄνδρας σοφίας καὶ εὐαγγελικῆς ἀρετῆς, τοὺς αὐταδέλφους Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, οὓς ἐξαπέστειλεν ἐν τάχει ὡς ἱεραποστόλους πρὸς τὸ Βουλγαρικὸν ἔθνος (α), εἰς ὃ μετὰ ζήλου ἀποστολικοῦ καὶ δι' ἀκαμάτων προσπαθειῶν καὶ ἀγώνων ἐμφυτεύσαντες οἱ ὅσιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες τὸν χριστιανισμόν, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν Βουλγαρικὴν ἐπεξέτειναν τὴν ἐμφύτευσιν αὐτοῦ, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἄλλα τῆς εἰδωλολατρίας ἔθνη, Σλαβίνων δηλαδὴ Κροατῶν, Μοραβῶν καὶ Βοεμῶν, συμπράκτορας καὶ ἀκαμάτους μαθητὰς ἔχοντες ἑτέρους τινὰς κληρικούς, μεθ' ὧν διέπρεψαν οἱ ὁσιώτατοι Ναοὺμ, Σάββας, Κλήμης, Γοράσδις καὶ Ἀγγελάριος (β).

Ἐν τοιαύτῃ ταχύτητι καὶ ἐπιτυχίᾳ διαδοθέντος τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῇ συνεννοήσει τοῦ ῥηθέντος νεοφωτίστου βασιλέως Μιχαὴλ, ἐξελέχθη καὶ ἀπεστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀνὴρ σοφὸς καὶ εὐσεβής, ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν καὶ Βουλγαρίας, φέρων τὰ προνόμια τὰ παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ χορηγηθέντα εἰς τοὺς αὐτοκεφάλους Ἀρχιερεῖς τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς, καὶ ἤδη ὁ ῥηθεὶς Ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τοιούτοις δικαιώμασι πατριαρχικῶς ἐνεργῶν, ἀνεζώωσε τὰς ἀπεσβεσμένας ἐπισκοπὰς, καὶ νέας ἐπισκοπικὰς ἕδρας ἀνέδειξεν ἐπὶ πάσης Βουλγαρικῆς χώρας, διότι πανταχοῦ ἡ εἰδωλολατρεία ἐξέπνευσε καὶ ἀνεζωογονήθη τὸ πολλαχοῦ νεναρκωμένον χριστιανικὸν στοιχεῖον· ἀλλ' ἀτυχῶς ἡ ἐπίτευξις τοῦ μεγάλου σκοποῦ ἀνεστάλη, διότι ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης Νικόλαος (866) ἔρριψεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς νεοπαγοῦς καὶ νεοφύτου Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἀντιχριστιανικὰ ζιζάνια, εὑρὼν πρὸς τοῦτο διατεθειμένον καὶ ἀντιλήπτορα τὸν ῥηθέντα βασιλέα Μιχαὴλ, ἄνδρα ἀχαρακτήριστον, καὶ ἀκοίμητον ἀντίπαλον καὶ ἐχθρὸν τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας.

Πλείστους ὅσους ἀνοσίους καὶ ἀντιχριστιανικοὺς τρόπους μεπῆλθον ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Σλαβικαῖς ἡγεμονίαις οἱ παρὰ τοῦ ῥηθέντος Πάπα ἀποσταλέντες πράκτορες, πρὸς τὸ ἀποσπᾶσαι τοὺς νεοφύτους χριστιανοὺς ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσηλώσεως αὐτῶν, κατηγοροῦντες τὸν πατριάρχην Φώτιον ὡς παρανόμως καταλαβόντα τὸν θρόνον τῆς Νέας Ῥώμης, καὶ μὴ δικαιούμενον κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον νὰ ἐποπτεύῃ κυριαρχικῶς τῶν κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἀνέκαθεν μέχρι Ἰουστινιανοῦ, τοῦ ἄρπαγος τῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κυριαρχικῶν δικαιωμάτων, αἱ ἐκκλησίαι ἐκεῖναι ἀνεγνώριζον τὴν τῆς Ῥώμης κυριαρχίαν. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιδεξίως πως ἐνσπείροντες καὶ διακηρύττοντες οἱ τοῦ Πάπα Νικολάου πράκτορες, πολλαχοῦ κὐδοκίμουν καὶ προώδευον· ἀλλ' ὁ ἀκαταδάμαστος τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτικῆς ἀντίπαλος, ὁ πατριάρχης λέγω Φώτιος ἐθριάμβευσε τέλος πάντων καταβαλὼν πᾶσαν ῥᾳδιουργίαν καὶ ἀντενέργειαν τοῦ τῆς Ῥώμης Ἀρχιερέως. Καὶ ἐκδιώξας τοὺς Ῥωμαϊκοὺς πράκτορας ἀπὸ πάσης Σλαβικῆς χώρας, ἐπανήγαγεν εἰς τὴν προτέραν θρησκευτικὴν δοξασίαν τοὺς ῥᾳδιουργηθέντας καὶ ἀποπλανηθέντας λαούς (α).

(*Ἕπεται τὸ τέλος.*)

(α) Γεώργιος Μοναχὸς (Βίος Μιχαὴλ Κεφ. ς'.) — Νικηφόρος Γρηγορᾶς (Βιβ. Β'. κεφ. 2.) — Μελέτιος (Ἐκκλησ. Ἱστορ. Τόμ. Β' σελ. 374.) — Πουκεβίλ (Περιηγ. ἔνθα ἀνωτέρ.) — Ἀαμβίλ ὁ Γάλλος (Mémoires de l'Académie 31 σελ. 280.)

(β) Τῶν δύο τελευταίων ἱεραποστόλων τὰ σκηνὰ λείψανα κεῖνται ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Βελλαγράδων (Μπεράτίου), διότι αὐτόσε μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς των ἐγκατεβίωσαν. Τελεῖται δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι ναῷ ἐτησίως πανήγυρις εἰς τιμὴν αὐτῶν καὶ τῶν ἑτέρων πέντε μελῶν τῆς ἐπτάριθμου χορείας· ὁ δὲ Ὅσιος Ναοὺμ, ἐγκαταβιώσας εἴς τι παρὰ τὴν Λυχνίδα λίμνην μονήριον, κεῖται ἐν τῇ εἰς μνήμην αὐτοῦ ἀνεγερθείσῃ μεγαλοπρεπῆ Μονῇ, φερούσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ὁσιωτάτου αὐτοῦ Πατρὸς, ἣν ὁ Πουκεβίλ ἀποδίδωσιν εἰς τὸν Ὀρεφήτην Ναοὺμ.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλάδ. 423.)

Ζ'.

Καλλιτεχνία ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ καλλιτεχνία ἐλάχιστον καλλιεργεῖται ἐν Ἀμερικῇ, διότι πάντων μὲν οἱ ἀγῶνες σκοπὸν μόνον προτίθενται τὴν ἀπόκτησιν χρηματικῆς περιουσίας,

(α) Ζωναρᾶς (χρονογραφ. Βιβ. 16, σελ. 122.) — Συμεὼν Μάγιστρος (χρονογραφ. Κεφ. 28, σελ. 330.) — Γεώργιος Μοναχὸς (Κεφ. 16, σελ. 490.)—Ἀμφιλοχίων Φωτίου (προλεγόμενα σελ. ΚΒ καὶ ΛΑ.) — Κωνσταντῖνος Πορφυρογ. (Βίος Βασιλείου.) — Μελέτιος (Ἐκκλησ. Ἱστορ. Τόμ. Β. σελ. 298 καὶ 301).

μικρὸς δὲ ἔτι καὶ σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχόντων ἀσφαλεῖς τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας τῶν κυριωτέρων ἀναγκῶν. Ναὶ μὲν μόνη αὐτῆς ἡ ἐμπορία ἐδύνατο νὰ προστατεύσῃ τὰς τέχνας· ἀλλ' ἡ ἐμπορία μεριμνᾷ περὶ μόνης τῆς ἐμπορίας, καὶ αὐτὴν μόνην ἀγαπᾷ καὶ περιποιεῖται. Ὁ ἔμπορος, μὴ ἐκτιμῶν τὸν τεχνίτην, διότι δὲν ἐννοεῖ τὴν τέχνην, θεωρεῖ αὐτὸν ὡς ὄν ὅλως ἀνωφελὲς, καὶ ἑπομένως πολὺ κατώτερον τοῦ ἐμπόρου, οὗτινος τὴν κοινωνικὴν χρησιμότητα θεωρεῖ πάσης ἄλλης ἀνωτέραν. Καὶ ὁ τελευταῖος μεταπράτης δὲν καταδέχεται νὰ φροντίσῃ περὶ ζωγραφικῆς ἢ μουσικῆς, καὶ φρονεῖ ὅτι θὰ προσέβαλλε τὴν ἰδίαν ἀξιοπρέπειαν ἂν συγκατένευε νὰ θαυμάσῃ ὡραίαν εἰκόνα, ἢ νὰ γοητευθῇ ὑπὸ γλυκείας μουσικῆς. Ὑποθέτω ὅμως ὅτι ἡ πρὸς τὰς τέχνας ἀδιαφορία δὲν θέλει διαρκέσει πολὺ, διότι οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουσι τὴν ψυχὴν ζωηρὰν καὶ εὐαίσθητον.

Ἐν τοσούτῳ ὅμως, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἐν Ἀμερικῇ τιμῶνται κατὰ τὸ μέτρον τῆς εὐπορίας αὐτῶν, ἕπεται ὅτι οἱ καλλιτέχναι, οὐχὶ πολλὰ πλούσιοι ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, θεωροῦνται οὐδενὸς ἄξιοι. Εἰς τὰς συνανα-στροφὰς δὲν προσκαλοῦνται ἀλλ' ἀνέχονται αὐτοὺς οἱ Ἀμερικανοί. «Τοὺς καλλιτέχνας, μοὶ ἔλεγέ τις ἔμπορος *μπακαλάου*, τοὺς τιμῶμεν ὅταν ἐννοῶσι τὴν θέσιν των καὶ μένουσιν ἐν ᾧ ἐκλήθησαν.—Ἔχετε δίκαιον, ἀπεκρίθην, καὶ λυποῦμαι ὅτι δὲν ἔχω πλέον καιρὸν νὰ στείλω εἰς κόρακας καὶ κύμβαλον καὶ μουσικὴν, καὶ νὰ πωλῶ καὶ ἐγὼ *μπακαλάον*. — Μὴν ἀπελπίζεσαι, φίλε μου, μὴν ἀπελπίζεσαι, ἐπανέλαβε κτυπήσας τὴν ῥάχιν μου· φθάνει ν' ἀρχίσῃς καὶ θὰ ἐπιτύχῃς.»

Σχολεῖα ζωγραφικῆς, ὡς ἐννοοῦμεν αὐτὴν ἐν Εὐρώπῃ, δὲν ὑπάρχουσιν εἰς Ἀμερικὴν, πλὴν ψυχρῶν τινων καὶ ἀμοίρων πρωτοτύπου χαρακτῆρος τοπιογραφιῶν. Οἱ ἐρασταὶ τῶν εἰκόνων εἶναι σπανιώτατοι, καὶ πολλάκις ἀπορεῖ ὁ ξένος, βλέπων ἀνηρτημένας εἰς τοὺς τοίχους πλουσιωτάτης αἰθούσης βαναύσους καὶ εὐτελεῖς ζωγραφίας. Εἶδον ἐλαιογραφίας κεκαλυμμένας διὰ ὑάλου, ὡς ἂν ἦσαν χαλκογραφίαι.

Εἰς πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἀμερικῆς πωλοῦνται ἐπὶ δημοπρασίας πλῆθος εἰκόνων, στελλομένων ἐξ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας. Ἐλθών ποτε εἰς ἐργαστήριον δημοπράτου, εἶδον πλειστηριαζομένην εἰκόνα παριστῶσαν ἄνδρα τὸ μέγεθος ἔχοντα φυσικόν· ἦτο δὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ληστῶν, τῶν ὡπλισμένων ὡς ἄλλοι ἀστακοὶ μὲ πιστόλια, ξίφη καὶ καραβίνας. Ὁ πίλος αὐτοῦ ἦτο καλάθριος, τὸ γένειον ἀκτένιστον, τὸ βλέμμα ἀνήσυχον καὶ ἀγρία ἡ ὄψις. Παρατηρήσας εἰς τὸν κατάλογον ὅπως ἴδω, παραβάλλων τὸν ἀριθμὸν, τίς ἄρα ἦτο ὁ ἐξεικονιζόμενος, ἀνέγνων ταῦτα· *Εἰκὼν Λοδοβίκου τοῦ ΙΔ', βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἔργον Γιραρδόν*. Καὶ πιθανὸν μὲν νὰ ἐγράφησαν κατὰ λάθος· ἐπειδὴ ὅμως ἐν Ἀμερικῇ ὁ καιρὸς εἶναι πολύτιμος, οὐδεὶς ἐφρόντισε νὰ διορθώσῃ τὸ σφάλμα. Καὶ οὕτω ὁ λῃσταρχος ἐπωλήθη πρός τινα, θαυμάσαντα τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἐνδόξου μονάρχου. Τίς οἶδεν ἂν ἡ ἀληθὴς εἰκὼν τοῦ Λοδοβίκου δὲν ἐπωλήθη ἐν τῷ αὐτῷ ἐργαστηρίῳ ἀντὶ τῆς εἰκόνος τοῦ λῃστάρχου;

Ἕνα μόνον ἐρμογλύφον, γνωστὸν διὰ τὴν ἐπιτηδειότητά του, ἔχουσιν οἱ Ἀμερικανοὶ, τὸν Κ. Powers, ὅστις ἐποίησε τὴν *Δούλην Ἑλληνίδα*, ἔργον ἀληθῶς ἄξιον μεγάλου τεχνίτου. Καὶ ἔζησε μὲν πολλὰ ἔτη εἰς Ἰταλίαν, μεταξὺ θησαυρῶν τέχνης, καὶ ὡδηγήθη ὑπὸ τῶν μαθημάτων ἐνδόξων διδασκάλων, οὐδὲν ἧττον ὅμως εἶναι ἄξιος τιμῆς, διότι ἠγωνίσθη νὰ λησμονήσῃ ὅ,τι εἶχε μάθει εἰς τὴν οἰκείαν πατρίδα.

Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ἀμερικανικὸν πνεῦμα εὐδοκιμεῖ μᾶλλον εἰς τὴν χαλκογραφίαν ἢ τὴν γλυπτικήν· διότι καὶ τῶν βιβλίων αἱ εἰκονογραφίαι εἶναι ὡραῖαι, καὶ αἱ πωλούμεναι εἰκόνες, καὶ τὰ ἀναρίθμητα καὶ πολυποίκιλα γραμμάτια τῶν διαφόρων τραπεζῶν.

Καὶ οἱ περὶ τὴν μουσικὴν δὲ ἀσχολούμενοι εἶναι μετριώτατοι. Ναὶ μὲν πρέπει νὰ σεμνύνεται ἡ Ἀμερικὴ ὅτι ἐγέννησε τὸν Gottchalk· ἀλλ' αὐτὸς ἐλθὼν βρέφος εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀνετράφη καὶ ἐδιδάχθη ἐν αὐτῇ. Ἀγανακτοῦμεν δὲ ἀναπολοῦντες πόσον ἀγενῶς ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐπανελθόντα εἰς Ἀμερικὴν, αὐτὸν τὸν ἐντελέστατον κυμβαλιστὴν, τὸν ὁποῖον ἤκουσαν ἐκστατικοὶ οἱ Παρίσιοι. Ὅτε ἔβλεπον οἱ ἄμουσοι αὐτοῦ συμπολῖται τοὺς δακτύλους του περιτρέχοντας μετὰ ταχύτητος κεραυνοῦ τὸ κύμβαλον, ἐξεκαρδίζοντο γελῶντες, καὶ κτυποῦντες τὴν ῥάχιν του· «Ἰδού, ἔλεγον, ἀξιόλογος γύμνασις ὅταν εἶναι ψύχρα, νὰ ζεστάνῃς τὰς χεῖράς σου.» Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε.

Θέλει δὲ νὰ μάθῃ ὁ ἀναγνώστης καὶ τὴν περὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κυμβαλιστοῦ γνώμην τοῦ τόπου; Μετά τινα μουσικὴν συμφωνίαν, καθ' ἣν ὁ Gottchalk ἐξεκένωσεν ἴσως ὅλην τῆς ψυχῆς του τὴν ποίησιν, ἐφημερίς τις ἔγραψε ταῦτα· «Δὲν ἀγαπῶ τὴν μουσικὴν, καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον μισῶ τοὺς κυμβαλιστάς· ἄρα δὲν ἐστενοχωρήθην εἰς τὴν μουσικὴν συμφωνίαν τοῦ Κ. Gottchalk, διότι οὔτε μουσικὴν οὔτε κυμβαλιστὴν ἤκουσα, κλ.» Ἰδοὺ λόγοι ἐνθαρρυντικοί! Πρὸς τί λοιπὸν ἡ εὐφυΐα, καὶ οἱ κόποι, καὶ αἱ δαπάναι, καὶ ἡ κατανάλωσις τῆς ὑγείας σου;

Ἐπιλείψει μοι ὁ χρόνος ἀνομάζοντα ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς διακεκριμένους μουσικοὺς, ἀπὸ τῆς Κ. Μαλιβράν μέχρι τῆς Κ. Ἀλβόνη, οἵτινες ἀφῆκαν τὴν

Εὐρώπην, ὅπου ἐτιμῶντο καὶ ἐκέρδαινον, καὶ ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Ἀμερικῆς κατεστραμμένοι καὶ ἀτυχεῖς. Ὁ Κ. Σ. κυμβαλιστὴς τῆς δουκήσσης Μομπανσιὲ, παίζει κύμβαλον εἰς τὰ καπηλεῖα τοῦ Νεοεβοράκου, ἵνα τέρψῃ τοὺς πίνοντας οὐίσκη· καὶ ποτε εἷς τῶν πινόντων πλησιάσας αὐτὸν, ἐκτύπησε καὶ ἐξώρυξε τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν του. Τὸ ἰταλικὸν θέατρον τοῦ Νεοεβοράκου ἐγένετο παραίτιον τῆς καταστροφῆς πάντων τῶν διευθυντῶν αὐτοῦ· πάντες ἀνεξαιρέτως ἐζημιώθησαν, καὶ πολλά· ἡ περὶ τὰς τέχνας κερδοσκοπία ἀπέτυχε πάντοτε εἰς τὴν Ἀμερικήν.

Τολμηροί τινες ἐργολάβοι ἐπεχείρησαν νὰ διατρέξωσιν ἐπὶ ἓξ μῆνας τὰς Ὁμοσπόνδους πολιτείας μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς Jullien, διευθυντοῦ ἐξαισίας μουσικῶν συνοδίας, ἥτις ἔπαιζε καὶ τοῦ Mozart, καὶ τοῦ Beethoven, καὶ τοῦ Mendelsshon καὶ τοῦ Berlioz, καὶ τοῦ Rossini, καὶ τοῦ Meyerbeer, καὶ τοῦ Verdi καὶ αὐτοῦ τοῦ Jullien τ' ἀριστουργήματα. Οὐδὲν δὲ παρημελήθη ὅπως ἐλκυσθῶσιν ἀκροαταί. Ἐζήθησαν κομψόταται βρύσεις, ἀφ' ὧν ἔῤῥεεν ἄφθονος καμπανίτης, καὶ τὰ θρανία παρεχωροῦντο πρὸς τρεῖς δραχμὰς ἕκαστον· καὶ ὅμως ἐλάχιστος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρχομένων. Ἀποτέλεσμα δὲ πάντων τῶν ἀγώνων αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐκ 250000 φράγκων ζημία τῶν ἐργολάβων ἐντὸς ἓξ μηνῶν.

Κατ' ἐξαίρεσιν ὅμως ὑπῆρξαν καί τινες καλλιτέχναι, μὴ ἀποτυχόντες ὅλως διόλου ἐν Ἀμερικῇ· ἀλλ' ὅπως κατανικήσωσι τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κοινοῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπινοήσωσι τρόπους ξένους εἰς τὴν τέχνην.

Ὁ Λεοπόλδος Meyer, ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος κυμβαλιστὴς, ὁ ποιήσας τὸν μαυριτανικὸν ἐμβατήριον, παρουσιάζετο ἐνώπιον τοῦ δημοσίου, φέρων σκωτικὸν πανταλόνιον, μειδιῶν πρὸς τὸ πλῆθος καὶ προσφέρων εἰς τὰς κυρίας ἀνθοδέσμας, τὰς ὁποίας ἐπίτηδες ἔῤῥιπτον πρὸς αὐτὸν οἱ φίλοι του. Πολλάκις, μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου μέρους τῆς συμφωνίας, ἐῤῥητόρευε καὶ ἔστελλε φιλήματα πρὸς τὰς νέας· τὸ δὲ ἀκροατήριον ἐθαύμαζε ταῦτα πάντα γινόμενα παρ' ἀνδρὸς, οὗτινος ἡ φυσικὴ δύναμις ἦτο ἴση πρὸς τὴν τέχνην.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐῤῥίκος Herz εἵλκυσε πλῆθος ἀκροατῶν πολὺ εἰς τὰς συμφωνίας του. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐρεθίσῃ τὸν ζῆλον τῶν Γιαγκῆ διὰ διαφόρων τρόπων, ἠναγκάζετο νὰ ἐξαφνίζῃ καθ' ἑσπέραν αὐτοὺς διὰ νέας τινὸς ἐπινοίας. Καί ποτε ἐτοιχοκολλήθησαν ἐν Νεοεβοράκῳ προκηρύξεις δέκα πόδας ὑψηλαὶ καὶ ἓξ πλάτεῖαι, ἀναγγέλλουσαι συμφωνίαν μεταξὺ *χιλίων κηρίων*. Ὁποῖον θέλγητρον! Τὸ θέατρον ἐπλημμύρησεν· ἀλλὰ τί συνέβη; Κύριός τις λαβὼν τὴν ὑπομονὴν νὰ μετρήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν κηρίων, εἶδεν ὅτι ἀντὶ χιλίων ἦσαν ἐννενηκόσια τριάκοντα· καὶ ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀπάτην, ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ὀπίσω τὸ τίμημα τῆς εἰσόδου, καὶ ἀνεχώρησεν ὀμνύων ὅτι δὲν θέλει πιστεύσει πλέον τὰς δολίας ἀγγελίας τῶν Εὐρωπαίων!

Ἀλλοῖα ὅμως ἔπαθεν ὁ Thalberg, ὁ ἔξοχος αὐτὸς καλλιτέχνης, τὸν ὁποῖον αὐτοκράτορες καὶ βασιλεῖς ἐδέχοντο ὡς ἄλλον ἡγεμόνα· συλλαβὼν τὴν ἰδέαν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ξενοδόχος, διότι ἄλλως ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ἡ τέχνη του. Ἐπέτυχε δὲ νὰ ἑλκύσῃ ἀκροατὰς, οἵτινες τρώγοντες βιφστὲκ καὶ πίνοντες μαδέραν ἤκουον αὐτὸν ψάλλοντα. Καὶ πῶς ἤκουον! μεταξὺ τοῦ θορύβου τῶν ὑπηρετῶν, καὶ τῆς παρατριβῆς τῶν πινακίων, καὶ τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐκπωμάτων τοῦ καμπανίτου, καὶ τοῦ κρότου τῶν περονίων καὶ κοχλιαρίων, κρότου μελῳδικωτέρου καὶ τῆς μελῳδικωτέρας ἁρμονίας εἰς τὰ ἀμερικανικὰ ὦτα.

Ἕτερός τις βουλευτὴς ὅπως ἐπιτύχῃ, ἐνεδύθη ὡς σατανᾶς μὲ μακρὰ κέρατα καὶ μακροτέραν οὐρὰν, καὶ οὕτω πως ἐστολισμένος ἔπαιξε διαβολικῶς τὸ Carneval de Venise τοῦ Παγανίνη. Ἔκρυψε δὲ καὶ εἰς διάφορα μέρη τοῦ θεάτρου μουσικοὺς, οἵτινες ἀνταπεκρίνοντο εἰς τοὺς μελῳδικοὺς τόνους τῶν βιολίου των· τὴν σατανικὴν δὲ ταύτην ἁρμονίαν προανήγγειλε πομπωδῶς, κατὰ τρόπον ἱκανὸν νὰ ἐρεθίσῃ καὶ τοὺς ἀπαθεστέρους. Τέλος ἐλθούσης τῆς ποθητῆς ἡμέρας ἐφάνη ὁ διάβολος, οὗτινος τὴν εἴσοδον ἐχειροκρότησαν ἅπαντες, διότι ἦτο ἐντελέστατος· τὰ κεράτά του ἦσαν ὡραῖα, ἡ οὐρά του ἀπέραντος καὶ τὸ δέρμα του κόκκινον ὡς ἐψημένου ἀστακοῦ.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν περιῆλθε πολλάκις τὴν σκηνὴν, καὶ σχηματίζων διαφοροτρόπως τὸ σῶμά του, προκτοίμασε τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὸ ν' ἀκούσωσι μετὰ προσοχῆς τὴν σατανικὴν μελῳδίαν του· εἶτα δὲ σταθεὶς αἴφνης, ἐστήριξε σιγὰ σιγὰ τὸ βιολίον εἰς τὸν ὦμόν του, παρετήρησε τὸ τόξον, καὶ ἀποτόμως, παταγωδῶς, ὡς ἂν ἐξήρχετο ἐκ τῆς κολάσεως, ἤρχισε νὰ παίζῃ. Μόλις δὲ ἤχησαν οἱ πρῶτοι τόνοι, καὶ ἄλλο ὄργανον ἀόριστον καὶ ἀλλόκοτον ἐξακολούθησεν αὐτοὺς, ἐπαναληφθέντας ὑπὸ ἄλλων ἐπίσης μυστηριωδῶν καὶ παραδόξων. Καὶ ἐνῷ συδιελέγοντο οὕτω τὰ καταχθόνια πνεύματα, ὁ Ἀρχιτόφελ διασκελίζων τὴν σκηνὴν συνετάρασσε διὰ σκρδωνίου γέλωτος τὴν μουσικὴν, καὶ ἐπανελάμβανε φρικωδῶς τὴν καταχθόνιον μελῳδίαν τῶν ἀοράτων συναδέλφων του. Κατέληξε δὲ ἡ ἁρμονία διὰ τῆς συμφωνίας πάντων τῶν ὀργάνων, συμφωνίας ἀληθῶς διαβολικῆς, περὶ ἧς καὶ σήμερον ἔτι γίνεται πολὺς λόγος.

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐξηντλήθησαν πᾶσαι αἱ ἐφευρέσεις τῶν μουσικῶν· διότι μέχρι τοῦδε ἐγένοντο συμφωνίαι μετημφιεσμένων, συμφωνίαι μὲ τόμπολαν,

συμφωνίαι θρησκευτικαί, συμφωνίαι χορευτικαί, συμφωνίαι ἱστορικαί, συμφωνίαι σπουδαῖαι, συμφωνίαι κωμικαί, συμφωνίαι πυροτεχνικαί, συμφωνίαι αἰνιγματικαί, συμφωνίαι βακχικαί, συμφωνίαι γαστρονομικαὶ καὶ συμφωνίαι σατανικαί.

Ἄλλος τις φωνὴν ἔχων βοὸς ἢ ἄρκτου, ἔψαλλε *μόνος*, ἄνευ ὀργάνου, τρεῖς κατὰ συνέχειαν ὥρας, πάσας τὰς σατανικὰς ψαλμῳδίας πασῶν τῶν θρησκειῶν καὶ αἱρέσεων· καὶ ὅμως ἐκέρδαινε! Τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἤκουσα ἐν Βοστόνῃ.

Ἑτερός τις συνέγραψε *ζωϊκὴν* συμφωνίαν, ἐπιγραφομένην *Κιβωτὸν τοῦ Νῶε*· ἀπετέλουν δὲ τὴν συμφωνίαν αὐτὴν ὀγκασμοὶ ὄνων, βληχαὶ προβάτων, μυκηθμοὶ βοῶν, γρυλλισμοὶ χοίρων, συριγμοὶ ὄφεων, κελάδημα πτηνῶν, βρυχήματα λεόντων καὶ ἀνθρώπων φωναί. Πάντα δὲ ταῦτα προαναγγελθήσαν διὰ προγράμματος, ἀξίου νὰ παραδοθῇ καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μετὰ τῶν πλέον ἀδονταλγικῶν προγραμμάτων.

Ὑπῆρξε δὲ καὶ ἰταλός τις βιολινιστής, ὅστις νομίσας ὅτι θὰ ἐκέρδαινε πολλὰ, ἐμιμεῖτο θαυμασίως τὴν φωνὴν γραίας ὠργισμένης· ἀλλὰ δὲν εὐηρέστησεν.

Εἰς πολλὰς μουσικὰς συμφωνίας ὁ λόγος διαδέχεται τὸ ᾆσμα καὶ τὸ ᾆσμα τὸν λόγον· διότι οἱ Ἀμερικανοὶ ἀγαπῶσι περιπαθῶς τὸ speech, καὶ ἀξιοῦσι ν' ἀκούωσι ῥήτορας λέγοντας περὶ παντός. Ἐὰν μελῳδία τις χειροκροτηθῇ, ἀμέσως ὁ μουσικὸς ὠφελούμενος ἀπὸ τῆς εὐκαιρίας ῥητορεύει· ἐὰν δὲ ἐμφανισθῇ τις τῶν μουσικῶν τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὸ πρόγραμμα, νέα ῥητορεία· ἐὰν ἀνακηρυχθῇ ἡ συμφωνία, τρίτος λόγος καὶ οὕτω καθεξῆς· ἐγὼ δὲ καὶ ἤκουσά τινα ῥητορεύοντα ὅτι δὲν θὰ γείνῃ συμφωνία.

Ἐτελεῖτό ποτε συμφωνία *εὐεργετικὴ* ὑπέρ τινος ἐμπείρου κυμβαλιστοῦ, ἅμα δὲ καὶ εὐφυεστάτου μελοποιοῦ. Μετὰ τὸ πρῶτον μέρος μελανείμων τις κύριος, κρατῶν ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν μελοποιὸν, παρουσιάσθη εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἔνευσεν εἰς τὸ ἀκροατήριον ὅτι θέλει νὰ ὁμιλήσῃ· ἀμέσως δὲ ἐπεκράτησε σιωπὴ, καὶ ὁ ῥήτωρ, μετὰ τὰς συνήθεις προσαγορεύσεις, ἐξεφώνησε ταῦτα, τῶν ὁποίων ἐγενόμην αὐτήκοος.

«Κυρίαι καὶ Κύριοι! (Σημειωτέον ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ ὁμιλοῦντες, καὶ προγράμματα ἐκδίδοντες προτάσσουσι πάντοτε τὰς γυναῖκας.) Δὲν λαμβάνω τὸν λόγον ἐνώπιον ἀκροατηρίου τοσούτῳ πολυπληθοῦς καὶ τοσούτῳ εὐπροαιρέτου διότι εἶμαι δικηγόρος καὶ ὅπως ἀποδείξω δημοσίᾳ τὴν περὶ τὸ λέγειν εὐχέρειαν, τὴν δύναμιν τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς γλώσσης μου· — ὄχι, Κύριοι· διότι χάριτι θείᾳ ἔχω ἀπειρίαν πελατῶν, καὶ ἀπορῶ ποίας πολιτικὰς καὶ ἐγκληματικὰς δίκας νὰ ἐκλέξω· τὸ γραφεῖόν μου εἶναι πλῆρες ἀνδρῶν ἀπατηθέντων ζητούντων διὰ τοῦτο τὸ διαζύγιον, γυναικῶν ἀπατεώνων, ἀχρείων, καὶ πανούργων· ὡραῖον ἀληθῶς τὸ θέαμα! Ἀλλὰ λαμβάνω αὐτὴν τὴν ὥραν ταύτην ἐνώπιον ὑμῶν, ὅπως ὑπακούσω μὲν εἰς τὸ ζωογονοῦν με αἴσθημα, μεταδώσω δὲ καὶ εἰς ὑμᾶς τὸν ἐνθουσιασμὸν, ὅστις μὲ καταφλέγει ὑπὲρ τοῦ μεγάλου τούτου μελοποιοῦ τὸν ὁποῖον κρατῶ. (Χειροκροτήσεις.) Πόσον εὐτυχεῖς καὶ σωτηριώδεις στιγμὰς ἐπέρασα ἕνεκα σοῦ, ὦ μέγιστε τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὰς μακράς μου συζητήσεις ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Ὦ μουσικὴ καὶ ὦ δικονομία! ἂν δὲν ὑπήρχετε, ἔπρεπε ἀφεύκτως νὰ σᾶς ἐφεύρωσι διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπότητος.»

Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον, καὶ ἐνῷ εἰσέτι ἐχειροκρότει καὶ ἐπευφήμει τὸ κοινὸν, ὁ μουσικοδιδάσκαλος προσεῖπε ταῦτα·

«Κυρίαι καὶ Κύριοι! Ἐπιτρέψατέ μοι ν' ἀνταποδώσω εἰς τὸν φίλον μου, τὸν μέγαν τοῦτον ῥήτορα (ὁ δικηγόρος κλίνει τὴν κεφαλὴν) τινὰς τῶν θωπευτικῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ηὐδόκησε ν' ἀποτείνῃ πρὸς τὴν μικράν μου ἀξίαν. Τί νὰ σᾶς εἰπῶ, Κύριοι; Ἀγαπῶ τοὺς δικηγόρους, καὶ μετὰ τὸ κύμβαλον, τὸν αὐλὸν καὶ τὰς σάλπιγγας, τὸ γλυκύτερον ὄργανον εἰς τε τὴν καρδίαν καὶ τὰ ὦτά μου εἶναι ἡ φωνὴ δικηγόρου.»

Τὸν λόγον τοῦτον ἐχειροκρότησαν πάντες ἐν γένει, καὶ πάντες ἐθεώρησαν πολλὰ φυσικὴν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προσρήσεων, ὡς γενομένην χάριν ποικιλίας πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ κοινοῦ.

Ὑπάρχει ἐν Νεοεβοράκῳ γερμανική τις φιλαρμονικὴ ἑταιρία, ἥτις μόνον Γερμανοὺς μουσικοὺς προσλαμβάνει καὶ μόνον Γερμανοὺς πιστεύει. Ἐνόμισε δέ ποτε, τάξασα μετὰ πολλοὺς κόπους τὸν Gottschalk μεταξὺ τῶν μελῶν της, ὅτι ἐτίμησεν αὐτὸν ὑπερβαλλόντως. Ἀλλ' ἂν ποτε τολμήσῃ νὰ εἴπῃ τις μετρίαν τὴν τέχνην τῆς ἑταιρίας ταύτης, τὸν τρώγουσι ζῶντα οἱ Ἀμερικανοὶ, διότι πιστεύουσιν ὅτι εἶναι ἡ πρώτη τοῦ κόσμου.

Καὶ ὅμως εἰς τὴν ἄμουσον ἐκείνην χώραν κατασκευάζεται τόσος μέγας ἀριθμὸς κυμβάλων, ὅσον δὲν προάγουσιν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἐν ταυτῷ.

«Τί γίνονται τὰ σφογγάρια εἰς Νεοεβόρακον; ἠρώτησέ ποτε ἐφημερίς τις τοῦ Key-West, ὅθεν ἐστέλλοντο κατ' ἔτος εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα τόννοι σπόγγων· ἐγὼ δὲ ἐρωτῶ, τί γίνονται τὰ τόσα κύμβαλα;

Τὰ κύμβαλα βασιλεύουσι σήμερον εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰμὴ δικαιώματι γεννήσεως, τοὐλάχιστον δικαιώματι κατακτήσεως ἢ εἰσβολῆς. Οὐδὲ δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ἄλλως τὸν μέγαν αὐτῶν ἀριθμὸν, ἢ μανθάνων ὅτι μετὰ τὸ εἰσόδημα τῆς καλλιεργίας τοῦ βάμβακος, τὸ τῆς κατασκευῆς τῶν κυμβάλων εἶναι τὸ οὐσιωδέστερον.

Ἐξ ὅσων εἴπομεν εὐκόλως συμπεραίνει ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ἐλάχιστος εἶναι ἐν Ἀμερικῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μελοποιῶν· ἔχουσιν ὅμως δημοτικὰ ᾄσματα, οὐχὶ ἄμοιρα χάριτος καὶ ὠφελείας. Ἐπειδὴ δὲ κατάγονται ἐξ Ἰρλανδίας, ἡ μελῳδία ἔχει χαρακτῆρα πένθιμον καταθλίβοντα τὴν καρδίαν.

Ἑνόσῳ διέτριβον ἐν Ἀμερικῇ ἓν μόνον ἀμερικανικὸν μελόδραμα ἦτο, τὸ Rip Van Wincle, ἔργον τοῦ K. Bristow, μουσικοδιδασκάλου, μελοποιοῦ, χορδιστοῦ, ὀργανοποιοῦ, ἀρχηγοῦ ὀρχήστρας καὶ κυμβαλεμπόρου. Ὁμολογῶ ὅτι τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶχε καὶ τινα μέρη εὐάρεστα, ὅτε μάλιστα ἐψάλλοντο ὑπὸ τοῦ τοῦ K. Pyne, καὶ διὰ τοῦτο εὐδοκίμησεν. Εἶχεν ἄλλως τε καὶ τὴν ὑπόθεσιν περίεργον, ἐξαχθεῖσαν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νέας Ἀμερικῆς.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ οἱ Ἀμερικανοὶ, ὁμιλῶ δὲ διὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, εἶναι ὅλως ἄμουσοι. Αἱ εἰδήσεις περὶ βαμβακίου, περὶ ἀλεύρου, περὶ *μπακαλιάων* ἡδύνουσι πολὺ πλέον τὰς ἀκοὰς αὐτῶν, ἢ τὰ μουσικὰ ἀριστουργήματα τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ.

Οὕτως ἐπιγράφεται ἐφημερίς τις ἑβδομαδιαία γαλλική, χρησιμωτάτη κατὰ πάντα, συντασσομένη ὑπό τινος γάλλου θεολόγου, ὀνομαστοῦ συγγραφέως, καὶ ἀπὸ ὀκτὼ ἤδη ἐτῶν ἐν εἴδει περιοδικοῦ ἐκδιδομένη ἐν Παρισίοις καὶ ἔχουσα πολλοὺς συνεργάτας ὀρθοδόξους καὶ ἐκ παντὸς γένους.

Ὁ κλεινὸς καὶ ὄντως θαυμάσιος καὶ σεβασμιώτατος ἱδρυτὴς καὶ συγγραφεὺς τοῦ ἀξιολόγου τούτου περιοδικοῦ, λεγόμενος *Παπᾶ Γετταῖος* (abbé Guettée), τὴν πατρίδα Παρίσιος, ἀνὴρ πολυμαθέστατος, φιλάρετος, φιλόχριστος, φιλαλήθης καὶ γενναιόφρων, ἦτο ἱερεὺς τῆς γαλλικῆς ἐκκλησίας ἐν Παρισίοις, καὶ ἐκ τῆς ἐνδελεχοῦς μελέτης τῶν ἱερῶν γραφῶν, τῶν πατέρων, τῶν κανόνων καὶ τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν, ἰδίως δὲ τῆς Λατινικῆς, τῆς Γαλλικῆς, τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου, γνωρίσας τὴν πλάνην τοῦ Παπισμοῦ, προσῆλθεν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, καὶ νῦν ὑπάρχει Ἀρχιμανδρίτης ἐν αὐτῇ, ἀγωνιζόμενος διὰ λόγου σαφοῦς, ἀδόλου, προσηνοῦς καὶ ἀληθῶς ἀδελφικοῦ, ἵνα πείσῃ τοὺς ἑτεροδόξους Χριστιανοὺς περὶ τῆς πλάνης, διαφωτίζων τὰ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐκκλησίαις φιλονεικούμενα, γνωστοποιῶν τὰ τῆς ὀρθοδοξίας τοῖς εὐσυνειδήτοις τῶν ἑτεροδόξων, ἐπιπλήττων τοὺς αἱρεσιώτας, ὅσοι τὰς προλήψεις θέτουσιν ὑπεράνω τῆς ἀληθείας, καὶ οὕτω προετοιμάζων τὸν τόπον, ἐφ' οὗ ἐνεργήσεται ποτὲ, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, ἡ ποθουμένη τῶν ἐκκλησιῶν *Ἕνωσις* καὶ *ἁρμονία*.

Τὸ προκείμενον περιοδικὸν, ἐκκλησιαστικὸν ὅλως καὶ θεολογικὸν, ἐκδίδεται κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν, καὶ ἀπὸ τῆς 27 ἡμέρας τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐμβῆκεν εἰς τὸ ἔννατον ἔτος. Ἀφ' ἧς ἐπεχείρησε τὸ θεάρεστον ἔργον τοῦτο ὁ σοφὸς Γετταῖος, καταβάλλων πολλοὺς καὶ μεγάλους μόχθους ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποστολικῶς, ὑπέφερε πολλὰς προσβολὰς καὶ δυσαρεσκείας παρὰ τῶν ἐν ἑτεροδόξοις θρησκομανῶν καὶ ἰδίως τῶν διαβοήτων Γεζουϊτῶν, (οἵτινες ἔχουσι νῦν ὑποχείριον καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Παπισμοῦ), καὶ παρά τινων Ῥώσσων προσελθόντων εἰς τὸν Παπισμὸν ἐξ ἀγνοίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἐκ θείας ὅμως ἐμπνεύσεως ἐνισχυόμενος ὁ ἀνὴρ, ἐξακολουθεῖ ἀταράχως τὸ χριστιανικὸν ἔργον, ἄχολος καὶ ἀμνησίκακος, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδείως καταβάλλων τοὺς ἐναντίους διὰ λόγου ἀκεραίου, ἐπιστημονικοῦ, πειστικοῦ, ἄνευ περιττῶν ἢ προσβλητικῶν ἐλέγχων, καὶ εὐστόχως μεταχειριζόμενος ἐνίοτε τὴν εἰρωνείαν μετά τινος παρισινῆς εὐτραπελίας.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἕνωσις ἱκανοποιεῖ οὐκ ὀλίγον ἐν τῇ φίλῃ Δόσει τὴν Καθολικὴν Ὀρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, διηνεκῶς καὶ ἀσπόνδως πολεμουμένην ὑπὸ τῆς ἑτεροδοξίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοτάτου Γεζουϊτισμοῦ, τοῦ κατακυριεύσαντος νῦν τὴν ἁμαρτωλὴν Ῥώμην, διὰ πάσης διαστροφῆς τῶν ἱερῶν λόγων, τοῦ δικαίου, τῆς ἀληθείας.

Οἱ Ἕλληνες πάσχοντες πάντοτε καὶ πολλαχῶς ἐκ τῶν προσβολῶν τοῦ Γεζουϊτισμοῦ, τί ἔπραξαν ἄχρι νῦν ὑπὲρ τῆς ἐφημερίδος, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἵνα ὠφελῶνται καὶ ἐξ αὐτῆς πρὸς τὴν τελειοτέραν γνῶσιν, ἢ τὴν τήρησιν τῶν ἀρετῶν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἢ πρὸς τὴν εἰρηνικὴν διάδοσιν τῆς ὀρθοδοξίας, ὅπερ καθῆκον ἱερὸν παντὸς χριστιανοῦ, καὶ πρὸ πάντων πρὸς πλείονα τῆς ἐκκλησίας ἐξασφάλισιν; Βοηθοῦσιν οἱ πλούσιοι τὴν Χριστιανικὴν Ἕνωσιν τοῦ ἀγαθοῦ Γετταίου διὰ συνδρομῶν καὶ ὅπως ἄλλως; Ἀποστέλλουσιν εἰς αὐτὴν καλὰς διατριβὰς καὶ πληροφορίας οἱ ἀπανταχοῦ λόγιοι, ὅσοι μάλιστα ἐπίστανται τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀγαπῶσιν αὐτήν; Τί ἔπραξεν ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου ὁ ἱερὸς ἡμῶν κλῆρος;

Συμβουλεύομεν καὶ παρακινοῦμεν πάντα Ἕλληνα εὐκατάστατον νὰ ἔχῃ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ πάντας τοὺς τόμους τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως καὶ νὰ ἦναι παντοτεινὸς συνδρομητὴς καὶ ἀναγνώστης αὐτῆς, συνιστῶν αὐτὴν πᾶσι τοῖς Ὀρθοδόξοις καὶ ἑτεροδόξοις. Πᾶσα δημοσία βιβλιοθήκη ἀνάγκη νὰ ἔχῃ

τοὺς ἐτησίους τόμους τοῦ περιοδικοῦ τούτου, καὶ ὀνομαστὶ ἡ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἡ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἡ τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἡ τοῦ ἐν Σύρῳ Γυμνασίου, ἡ τῆς ἐν Ἀθήναις Ῥιζαρείου Σχολῆς, ἡ τοῦ Πανεπιστημίου, ἡ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Γυμνασίου, ἡ τοῦ ἀνωτέρου ἐν Κεφαλληνίᾳ παιδευτηρίου, ἡ τῶν Ἰωαννίνων, ἡ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γυμνασίου, ἡ Σχολὴ τῆς Φιλιππουπόλεως, ἡ τῆς Ἀνδριανουπόλεως, ἡ τῆς Ἀχρίδος, ἡ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ εἴτις ἄλλη κοινόχρηστος βιβλιοθήκη.

Τὸ ἐν Παρισίοις βιβλιοπωλεῖον τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως (ἧς τὸ Γραφεῖον εὑρίσκεται ἐν τῷ ἀριθ. 5 τῆς ὁδοῦ Miroménil, faubourg Saint-Honoré) ἔχει εἰς πώλησιν ἐπὶ μετρίαις τιμαῖς καὶ ἄλλα ἀξιόλογα καὶ ἀναγκαῖα πονήματα τοῦ σοφοῦ Γετταίου, οἷον *Ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς ἐκκλησίας*, *Ἱστορίαν τῶν Γεζουϊτῶν*, *Ὑπόμνημα* πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα Γ'., περὶ ἀνορθώσεως τῆς ἀρχαίας γαλλικῆς ἐκκλησίας, τὴν *Νεωτέραν Παποκρατείαν*, καταδικαζομένην ὑπὸ τοῦ Πάπα ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, τὴν *Σχισματικὴν Παποκρατείαν* (la Papauté schismatique), *Ἔκθεσιν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας*, καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τῶν παλαιοτέρων καὶ τῶν νεωτέρων ἀντικανονικῶν καινοτομιῶν τῆς Ῥώμης, κτλ.

Ἐν παρόδῳ σημειοῦμεν ἐδῶ καὶ τὸ ἐν Λονδίνῳ ἐκδιδόμενον ἀγγλικὶ ἄλλο ἀξιόλογον περιοδικὸν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ τοῦ σοφοῦ Ὀβερβέκου, καθηγητοῦ Ἄγγλου, προσελθόντος εἰς τὴν Καθολικὴν Ὀρθόδοξον ἐκ μελέτης εὐρυτάτης καὶ σταθερᾶς πεποιθήσεως. Τὸ χρησιμώτατον τοῦτο περιοδικὸν ἐπιγράφεται· Ἡ Καθολικὴ Ὀρθόδοξος ἐπιθεώρησις (The Ortodox Cattolic Revew), καὶ ἔχει πανταχοῦ πολλοὺς ἀναγνώστας καὶ συνδρομητάς, μάλιστα δ' ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Συνιστῶμεν καὶ τούτου τὴν κατάταξιν ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν Βιβλιοθηκῶν, Λεσχῶν καὶ Ἀναγνωστηρίων.

Ὁ πολυμαθὴς καὶ ἀποστολικὸς συγγραφεὺς Ὀβερβὲκ ἔγραψε καὶ ἄλλα ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐν οἷς διακρίνεται τὸ *περὶ τοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανισμοῦ* περίφημον αὐτοῦ πόνημα.

Ἐν τοῖς περιοδικοῖς τούτοις εὑρίσκοντες πολλὰς οὐσιώδεις καὶ πρωτοφανεῖς πληροφορίας ἐκκλησιαστικὰς, ἐπιφυλάττομεν τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν πρὸς γνῶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Ἐν τῷ παρόντι σημειοῦμεν μόνον ὅτι ὁ Καρδινάλιος Ἀντωνέλλης, ὁ νῦν τοῦ ἁγίου Ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης σύμβουλος καὶ πρωθυπουργὸς, ὡμολόγησέ ποτε, ὅτι ὁ τῆς Παπικῆς ἐκκλησίας ὀργανισμὸς προορισμὸν ἔχει τὸ *πολεμεῖν τὰς ἄλλας ἐκκλησίας*. Ἀληθὴς ὄντως καὶ γενναία ἐξομολόγησις!

Ι. Γ. Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

ΚΟΡΙΤΣΑΣ [1].

Εὑρίσκεται πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὴν Μοσχόπολιν εἰς Κώδηξ τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου, φέρων χρονολογίαν 1765, ὅστις ὅμως φαίνεται ὅτι εἶναι ἀντιγεγραμμένος. Εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται ὅτι ἡ Μοσχόπολις συνῳκίσθη τὸ 1330, καὶ τὸ 1760 ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἠρημώθη παντελῶς ἐκ μιᾶς ἐπιδρομῆς τῶν δανειστῶν Τουρκαλβανῶν, οἵτινες μὲ ὅλην τὴν ἀντίκρουσιν τοῦ Μουσταφᾶ Μπουλούκμπαση Κοριτσαίου, εἰσελθόντες διὰ τῆς βίας, ἐκυρίευσαν τὸ μέρος τῆς πόλεως, «Ζάρτση», καὶ τὰς οἰκίας τῶν Ποστενίκων καὶ τὴν τε πόλιν ἐν γένει ἐλεηλάτησαν, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν [2]. Μετὰ δὲ 4—5 μῆνας συνήχθησαν πάλιν περὶ τὰς 200 οἰκογενείας μόλις· ἡ δὲ Ἐκκλησία τοῦ Προδρόμου ἐκτίσθη τὸ 1630. Ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ Κώδηκος εἶναι γεγραμμένον τὸ «Ὦ Μοσχόπολις, Μοσχόπολις! Ποῦ τὸ κάλλος σου; Ποῦ ἡ μορφή σου, ἣν περὶ τὸν 17 αἰῶνα εἶχες; Ἔχθιστοι μερόπων προὐξένησάν μοι τὸν ὄλεθρον. Δώη σοι Κύριος τὴν προτέραν σου μορφὴν, πρεσβείαις τοῦ τιμίου Προδρόμου, Ἀμήν.»

Ὑπάρχουσι καί τινα πρακτικὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀχριδῶν, ὧν τὸ ἕξῆς τοῦ 1691 ἔτους, ἐπικυρωμένον παρὰ τῶν κάτωθι·

«Γερμανὸς ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἁ Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, Καστορίας, Σισανίου, Πελαγωνίας, Βελαγράδων, Δυῤῥαχίου, Μογλενῶν, Γόῤῥας καὶ Μόκρας καὶ Πρεσπῶν βεβαιοῖ.»

Μοναστήρια εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κοριτσᾶς ὑπάρχουσι τὰ ἑπόμενα· Ἐν τῷ χωρίῳ Βοβοστίτσα, μίαν ὥραν μακρὰν μεσημβρινῶς, δύο Μοναί, ἤτοι ἡ τοῦ Ἁγ. Νικολάου, κτισθεῖσα τὸ 1450, καὶ ἡ τῆς Παναγίας, ἀγνώστου χρονολογίας. Ἡ πρώτη κέκτηται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν ἐργοστάσιον διὰ σιαγιάκια καὶ λοιπὰ μάλλινα ὑφάσματα. Τρεῖς ὥρας μακρὰν Μ. κεῖται ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγ. Νικολάου ἐν Καμενίτσῃ, ἣν καὶ οἱ ἐγχώριοι Τοῦρκοι σέβονται, καὶ πρὸς ἀνοικοδόμησιν αὐτῆς, ἐσχάτως καταστραφείσης ὑπὸ τυχαίας πυρκαϊᾶς, συνεισέφερον μᾶλλον αὐτοὶ ἢ οἱ χριστιανοί. Ἐν Βιθικουκίῳ 3 ὥρας μακρὰν ΜΔ. ἡ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ὡραία Μονὴ, εἰς λόφον κειμένη, μὲ φρούριον ὀχυρὸν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κολλονίας, ὑπὸ τὸν Ἅγιον Καστορίας. Ταύτην τὴν Μονὴν, κατὰ παράδοσιν, εἶχε προικίσει ὁ ἀξιομνημόνευτος ἡγούμενος Ταράσιος, μὲ τὴν πρόσοδον τοῦ ἐπὶ τῶν ζυγίων φόρου τῆς Ἐνετίας, ἀγοράσας τὸ προνόμιον τοῦτο διὰ παντὸς ἐπὶ Ἐνετοκρατίας.

[1] Ὅρα φυλλάδ. 417, σελ. 175.
[2] Ὅρα Πανδ. τόμ. Θ'. σελ. 14.

Ἐνταῦθα ἀνακαλύπτονται καὶ ἀρχαῖα νομίσματα. Πρὸς ἀνατολὰς, 4 ὥρας μακρὰν, εἰς τὴν Χότσιαν, εὑρίσκεται ἡ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, κτισθεῖσα εἰς δασώδη λόφον τὸ 1817, ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Μωϋσέως τοῦ ἐκ Πριζρένης τῆς ἄνω Ἀλβανίας, διὰ συνδρομῆς τοῦ ἐκ Παλιάσσης Ἰσμαὴλ Πασσᾶ, οὗτινος ἦν ἀρχιῤῥάπτης εἰς Μοσχόπολιν. Ἡ ῥηθεῖσα Μονὴ τοῦ Προδρόμου. Πρὸς βοῤῥᾶν δὲ, μεταξὺ Κοριτσᾶς καὶ Ἀχρίδος, 6 ὥρας ἤτοι κατὰ τὸ αὐτὸ ἀπόστημα, μακρὰν τῶν δύο πόλεων, ἡ περίφημος Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοὺμ, παρὰ τῇ λίμνῃ Λυχνίτιδι, ἔνθα ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν δημόσιον σχολεῖον, ἄξιον λόγου, δι' ὅλας τὰς περιξ ἐπαρχίας, ἐν ᾧ καὶ ἐτρέφοντο δωρεὰν οἱ μαθηταὶ, καὶ τὸ ὁποῖον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐξέλιπε, καὶ τὴν σήμερον τὸ Κατάστημα ἐν γένει δυστυχεῖ. Εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἄνω εἰρημένου Ἰσμαὴλ Πασσᾶ, Μουστάβεης, ἔκαμεν ἐξ ἰδίων του ἓν ῥφέαρ, ὁ δ' ἕτερος ἀδελφὸς Σινὰν βέης ἐδώρησε μίαν μεγάλην ἔπαυλιν. Ἑνὶ λόγῳ ἅπαντες ἐν γένει οἱ γείτονες Τουρκαλβανοὶ συνεισφέρουσι πλουσίως εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοὺμ, ἓν δοξάζοντες καὶ αὐτοὶ, ἐπονομάζουσι τουρκιστὶ «Σακρὶ Σαλτίκ». Τὸ πάλαι ὑπήγετο ἡ Μονὴ αὕτη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπισκόπου Δυῤῥαχίου, νῦν δὲ εἰς τὴν τοῦ Πρεσπῶν.

Εἰς τὸ ὄρος τοῦ Δρενόβου ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν, ὑπάρχει ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁποίου γίνεται πανήγυρις, ὅτε ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι τοῦ χωρίου προσφέρουσι τράπεζαν εἰς τοὺς ξένους δωρεάν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Μπορίας, οὔσης τέως πρωτευούσης, ἐπώλουν ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Κοριτσᾶς τὸν ἄρτον ἐκ προνομίου, μέχρι τοῦ 1800 ἔτους καὶ ἐπέκεινα· οὐδ' ὑπεβλήθη αὕτη ἡ πόλις εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ῥηθέντος Μιραχώρη· φαίνεται δὲ ὅτι κατεστράφη, καὶ ὅτι ἀντ' αὐτῆς ἀνέλαβεν ἡ Κοριτσᾶ.

Ἡ Βοβοστίτσα, οὖσα ποτὲ καὶ αὐτὴ πόλις μεγάλη, βουλγαρικὴ, ἐπὶ τῆς κατοχῆς τοῦ Μιραχώρη, ἤτοι περὶ τὸ 1480 — 1500 ἔτος, συνέκειτο ἐκ μόνων 445 οἰκογενειῶν, ὡς ἐν τοῖς τουρκικοῖς Ἀρχείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως σώζεται κατάλογος μὲ τὰς ὀνομασίας των.

Ἐπὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μιραχώρη παρεκάλεσαν αὐτὸν οἱ κάτοικοι, ὑπὲρ τῶν ῥηθέντων δύο Μοναστηρίων τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγ. Νικολάου ἰδίως, τὰ ὁποῖα καὶ χαρισθεὶς ἀπήλλαξεν εἰς αἰῶνας παντὸς φόρου, μὲ μόνην τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δίδωσιν ἀμφότερα 14 ὀκάδας ἐλαίου, καὶ ἴσην ποσότητα μέλιτος ἐτησίως. Καὶ τοῦτο ἐπεκράτει μέχρι τοῦ 1840 ἔτους ὅτε γενομένης γενικῆς μεταῤῥυθμίσεως τῶν φόρων ἐν Τουρκίᾳ, καθυπεβλήθησαν καὶ ταῦτα ὑπὸ τὸν τοῦ δεκάτου κλπ. ἀνεξαιρέτως.

Πλησίον τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ, εὑρίσκονται θεμέλια ἀρχαίου ἐκτεταμένου τείχους, φρουρίου ἴσως, εἰς ὑψηλοτέραν θέσιν ὡς πρὸς τὸ χωρίον, ἔνθα διακρίνονται καὶ δύο μεγάλαι πύλαι, ἡ μὲν Α. πρὸς τὴν πλησίον φάραγγα τῶν ἐρίων, ἡ δὲ ἑτέρα Δ. πρὸς τὸ νῦν χωρίον· ἡ δὲ κατασκευὴ αὐτῆς φαίνεται τοῦ μεσαίωνος.

Ὀλίγον ἀνωτέρω, κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ἀναβρύουσι δύο εἰδῶν ὕδατα θειοῦχα, τὸ μὲν ἐκ τῆς γῆς χλιαρὸν μὲν, ἀλλὰ πικρὸν, τὸ δὲ ἐκ μιᾶς πέτρας, ψυχρὸν μὲν ἀλλὰ ἐλαφρὸν εἰς τὴν γεῦσιν. Ἐπὶ δὲ δύω κορυφῶν τοῦ ὄρους κεῖνται ἐρείπια δύο πύργων ἐπίσης νέας κατασκευῆς. Τὸ κάτωθι τῆς Βοβοστίτσης χωρίον, ἀλβανοτουρκικὸν σήμερον, Δβόραν, βουλγαριστὶ (προαύλιον) λέγεται ὅτι, ἐπὶ τῆς ἀκμῆς της, ἦτο τὸ προάστειον. Ἡ ἐν τῇ πλησίον Μαγούλᾳ (Κυρίᾳ τῶν Βέηδων) κατεδαφισμένη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐκάη κατὰ τὸ 1637 ἔτος, τῆς ὁποίας ἡ εἰκὼν μόλις ἐσώθη, εὑρισκομένη ἐν τῇ ἄνω Μονῇ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἡγουμενεύοντος τοῦ Μακαρίου Νικολιτσιώτου.

Ἐν δὲ τῷ ὄρει τοῦ ἑτέρου βουλγαρικοῦ χωρίου Δρενόβου [1], ἀνακαλύπτονται γαιάνθρακες, τῶν ὁποίων δὲν ἐγένετο εἰσέτι κάμμία χρῆσις.

Ἄφθονον δὲ μεταλλικὸν ὕδωρ, λευκὸν καὶ θερμὸν, ἀναβρύει ἐν τῷ χωρίῳ Καμενίτσᾳ.

Τὸ σημερινὸν εὐτελὲς χωρίον τοῦ Βιθικουκίου, ὡς προείρηται, ἤτό ποτε μεγαλόπολις, καταστραφεῖσα ὑπὸ καταδρομῶν μετὰ τὴν Μοσχόπολιν. Ἡ ὡραιότης τῆς θέσεως μὲ τὰ ἄφθονα ὕδατα, τὸ εὔβοτον τῶν μεγάλων ὀρέων, καὶ τὸ ὑγιέστατον κλίμα τοῦ τόπου, εἶναι λίαν ἄξια λόγου. Ἐξάγει μάρμαρον διαφόρων ὡραίων χρωμάτων, καὶ ἐλαφρόπετραν σπογγώδη.

Οἱ κάτοικοι λαλοῦσι διαφορετικὴν τῆς Σκυπηταρικῆς διάλεκτον, ὡς πρὸς τὴν προφορὰν μᾶλλον. Σώζονται ἐνταῦθα 15 ἐκκλησίαι ἀκμαῖαι. Τὸ 1739 τὸ Βιθικούκιον, καίτοι μὴ ὂν εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, οὐχ ἧττον ὅμως εἶχε συνεισφέρει τότε χρήματα πρὸς τὴν ἐν Κοριτσᾷ οἰκοδομουμένην ἐκκλησίαν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἀνεφάνησαν δὲ καὶ πεπαιδευμένοι Βιθικουκιῶται, ὡς ὁ Σάῤῥος, ὁ Εὐστράτιος ἱερομόναχος καὶ ἱεροκήρυξ, ὁ Λέτσος, Βεκιλχάρτζης καὶ λοιποί. Οἱ ἐκπατρισθέντες Βιθικουκιῶται διεσκορπίσθησαν πανταχοῦ, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐν Τουρκίᾳ. Τὸ Βιθικούκιον [2] περιεῖχεν εἰς τὴν ἀκμήν του 24

[1] Ἐῤῥέθη ὅτι μόνον δύο χωρία Βουλγαρικὰ ὑπάρχουσι παραδόξως πως εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κοριτσᾶς, ὧν οἱ κάτοικοι εἶναι πολλὰ φιλέμποροι, φιλομαθεῖς καὶ φιλέλληνες, λαλοῦντες καὶ μίαν διάλεκτον διαφορετικὴν τῆς Βουλγαρικῆς.
[2] Βιθικούκιον σκυπηταριστὶ σημαίνει κόκκινόν τι δένδρον, καλούμενον ἄκαρπον, ἔχον ὑποκόκκινον τὸν φλοιόν.

σημαντικὰς συνοικίας, ὧν τὰ διασωθέντα ὀνόματα ἔπονται: Μπορίστ, Κλουρὰν, Ντεντενὲσχ, Τατάτς, Λίχας, Σχούρμπας, Κλούρσας, Μπρέδας, Στρατάγν, Ρούσσας, Γραίκας, Κολι-Γέργίας, Δούκας, Μέλλας, Κοβάτσιας Σαράκι, Τζλάμας, Τσλούτσοι, Μπάρτσιας, Βρούσχας, Μάρας κλπ. εἰς πρὸς τὸν χαρακτῆρα οἱ Βιθικουκλῶται εἶναι πεισματώδεις καὶ φιλέκδικοι.

Τοῦ νῦν κατερημωμένου ὑποστατικοῦ τῆς ἐκκλησίας Ζωοδόχου Πηγῆς, πρῶτος ἀφιερωτὴς φαίνεται ὁ Τζουμπούρης. Ἀπὸ τοῦτο τὸ χωρίον κατήγετο καὶ ὁ Μοῦσος, πρόγονος τοῦ Ἀβραὰμ Τσήτσου Μούσου.

Ὅτι ἡ ποτὲ περίφημος ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἦτο Μοναστήριον τὸ πάλαι, ἐξάγεται ἐκ τοῦ δωρητηρίου τοῦ ἔτους 4725, τοῦ ἐμπεριεχομένου ἐντὸς τοῦ μνησθέντος Κώδικός μας, ὡς ἑξῆς· «Ὁ μακαριώτατος, λογιώτατος καὶ θεοπρόβλητος Πατριάρχης τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, καὶ πρόεδρος Κοριτσᾶς καὶ Σελασφόρου Ἰωάσαφ, ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ σεβασμιωτάτην Μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν οἰκοδομὴν τῆς οἰκίας.»

Ἡ ἐκκλησία αὕτη τετράκις ἀνῳκοδομήθη, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ἀνακαίνισιν ἀνεκαλύφθησαν τρία στρώματα λιθοστρώτων ἐδαφῶν, καὶ οὐχὶ τρῖς, ὡς κατὰ λάθος ἔγραψα ἐν τῇ *Πανδώρᾳ*, τόμ. Ι' φυλλ. 219 καὶ 235, σελ. 66 καὶ 447. Τὸ δὲ νῦν περὶ τὴν ἐκκλησίαν τουρκικὸν νεκροταφεῖον λέγεται ὅτι ἐμπεριείχετο πρὸ τῆς τουρκοκρατίας ἐντὸς τῆς Μονῆς ταύτης, ὅπερ ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ θεμελίων παλαιῶν κειμένων περὶ τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἐκ τῶν εἰσέτι ὀρθίως ἱσταμένων δύο τεμαχίων μαρμαρίνων στηλῶν, σχηματιζουσῶν τὴν πύλην, εἰς τὴν ἄκραν τῆς μεσημβρινῆς γωνίας τοῦ νεκροταφείου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ὅπου τὰ νῦν ἑδρεύει ὁ σκοπὸς τοῦ κομμερκίου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου αἱ ὀθωμανίδες τοῦ τόπου μας τρέχουσιν εἰς τὴν πηγὴν τῆς ἐκκλησίας ταύτης (ἁγίασμα) καὶ λούονται μὲ θρησκευτικὸν σέβας χάριν ὑγείας.

Τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1867.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Εἷς τῶν συνδρομητῶν.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΡΟΣΗΛΩΣΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. Ὁ Φρεδερίκος Morel κατεγίνετό ποτε εἰς μετάφρασίν τινος βιβλίου, ὅτε εἰδοποιήθη ὅτι ἡ σύζυγός του ἠσθένει βαρέως καὶ τὸν ἐζήτει.

— Δύο παράγραφοι μοὶ μένουσι καὶ ἅμα τελειώσας μεταβαίνω. — Δεύτερος ἀγγελιαφόρος τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι ἡ σύζυγός του ἀποθνήσκει.

— Δύο μόνον λέξεις, ἀπεκρίθη, θέλω νὰ τελειώσω· ἐπίστρεψον καὶ συγχρόνως φθάνω καὶ ἐγώ. Μετὰ μίαν στιγμὴν πληροφορηθεὶς ὅτι ἀπέθανε· — Πολὺ λυποῦμαι, ἀνεφώνησεν, ἦτο καλλίστη γυνή. — Καὶ ἐξηκολούθησε τὴν μετάφρασίν του.

ΗΛΙΚΙΑ ΖΩΩΝ. Ὁ τελευταῖος ἀριθμὸς ἐφημερίδος δημοσιευομένης ἐν Βιέννῃ ὑπὸ ἑταιρίας προστατευούσης τὰ ζῶα, ἐμπεριέχει τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις περὶ τῆς ἡλικίας τινῶν ἐξ αὐτῶν.

Ἡ μὲν ἄρκτος ζῇ σπανίως πλέον τῶν 20 ἐτῶν, ὁ δὲ σκύλος καὶ ὁ λύκος ἐπίσης 20, καὶ ἡ ἀλώπηξ 15 ἕως 16 ἔτη.

Οἱ λέοντες ζῶσι πολύ· εἷς λέων τοῦ ζωολογικοῦ κήπου τοῦ Λονδίνου ἔφθασε μέχρι τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους· Οἱ σκίουροι καὶ οἱ λαγωοὶ ζῶσιν ὀκτὼ ἔτη. Εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἐλέφαντες ἔζησαν καὶ 400 ἔτη. Ὅτε Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐνίκησε τὸν Ἰνδὸν βασιλέα Πόρον, ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἴλιον ἐλέφαντα, πολεμήσαντα γενναίως ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τούτου, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Αἴαντα· τὸν ἠλευθέρωσε δὲ ἀφοῦ πρῶτον ἐχάραξεν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφήν. Τριακόσια πεντήκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα ἀνευρέθη ὁ ἐλέφας οὗτος ζῶν.

Οἱ χοῖροι ζῶσιν 20, οἱ δὲ ῥινόκεροι 25 ἔτη.

Ὑπῆρξεν ἵππος ζήσας 62 ἔτη· ἡ μέση ἡλικία τῶν ἵππων εἶναι μεταξὺ 25 καὶ 30 ἐτῶν.

Αἱ ἀγελάδες ζῶσιν 25 ἔτη.

Ὁ Κυβιέρος εἰκάζει ὅτι αἱ φάλαιναι ζῶσι χίλια ἔτη.

Οἱ δελφῖνες καὶ οἱ ξιφίαι φθάνουσι μέχρι τοῦ 30 ἔτους.

Ἀετὸς ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ, ἄγων τὸ 103 ἔτος.

Ὁ Κ. Μάμερτον ἔχει σκελετὸν κύκνου ζήσαντος 307 ἔτη.

Οἱ πελεκᾶνες ζῶσιν 62 καὶ αἱ χελῶναι ἕως 100 ἔτη.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδιον 422.

Σελ.	στήλ.	στίχ.	ἀντὶ	ἀνάγνωθι
278	6'	18	Argentas	Argentan
»	»	10 ἐν σημ.	Τορνάλδσων	Τορουάλδσεν
»	»	15 »	μόνου ξένου	μόνου τοῦ ξένου
279	α	30	nemorosan	nemorosam
»	6'	5	κακὸν	καινὸν
»	»	22	αὐτοῦ	αὐτοῦ
»	»	35	ἐσήμανον	ἐσήμαναν